

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ALGISAL BİR ARAÇ OLARAK YAYA
BEDENİN KEŞFİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Nevzat Efe ÇELİMLİ**

Anabilim Dalı : Mimarlık – Bina Bilgisi

Programı : Mimari Tasarım

OCAK 2010

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ALGISAL BİR ARAÇ OLARAK YAYA
BEDENİN KEŞFİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Nevzat Efe ÇELİMLİ
(502041024)**

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 25 Aralık 2009

Tezin Savunulduğu Tarih : 29 Ocak 2010

**Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ayşe ŞENTÜRER (İTÜ)
Diğer Jüri Üyeleri : Yrd.Doç.Dr. İpek Yada AKPINAR (İTÜ)
Doç. Dr. Murat SOYGENİŞ (YTÜ)**

OCAK 2010

Biricik Aileme,

ÖNSÖZ

Tez çalışmamı bitirebilmemi sağlayacak yorumları, katkıları, sabrı ve danışmanlığı sağlayan, değerli tez danışmanım Prof. Dr. Ayşe Şentürer'e, jüriye katılarak eleştirileri ile fikirlerime yapmış oldukları katkılarından dolayı Yrd. Doç. Dr. İpek Yada Akpınar'a, Doç. Dr. Murat Soygeniş'e, ve lisans döneminden itibaren çalışmalarımındaki öteleyici tavrıyla Yrd. Doç. Dr. Funda Uz Sönmez'e, tezimde güncel sanattan verdiği güncel örnekler için Pelin Tan'a teşekkür ederim.

Bütün süreç boyunca, gösterdikleri destek ve sabır için canım annem Zuhal Kılavuz Çelimli ve babam Mehmet Çelimli'ye, memleketime faydalı, ahlaki değerlerin önemi bilen, çevresi tarafından sayılan bir birey olarak beni bugünlere kadar yetiştirdikleri için en büyük teşekkürü bir borç bilirim.

Tez ile ilgili konuşmalara dâhil ettiğim ve yorumlarından faydalandığım, bütün sevgili arkadaşlarıma ve de tüm süreç boyunca beni destekleyen ve yazma sürecini birlikte geçirdiğim Fulya Eliyatkin'a ve son olarak zorlayıcı geçen bu süreçte varlığıyla bana her zaman pozitif güç veren Hande Yögen'e teşekkür ederim.

ARALIK 2009

Nevzat Efe ÇELİMLİ
Mimar

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	ix
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ	xiii
ÖZET	xv
SUMMARY.....	xvii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı.....	1
1.2. Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi.....	1
2. MODERN ŞEHİR OKUMALARINDA YAYA.....	3
2.1. Modern Bireyin Doğuşu ve Kentlinin Gündelik Hayatta Kendini Yerleştirmesi.....	4
2.2. Durumcuların Kentteki Sürüklenmeleri ve Kişisel Coğrafyalar	10
2.3. Günümüzün Flâneur'ı ve Kendini İfade Ettiği Durumlar	13
2.4. Bölüm Sonucu	20
3. BÜTÜNSSEL BİR KAVRAYIŞ OLARAK YAYA	23
3.1. Bütüncül Yaklaşım: Özne ve Nesnenin Birlikteliği.....	24
3.2. Bilinenlerden Bilinmeyeni Çıkarma Yanılgısı.....	30
3.3. Bölüm Sonucu.....	32
4. ALGISAL BİR ARAÇ OLARAK YAYA	37
4.1. Bedenin Keşfi.....	40
4.2. Estetik Bir Pratik Olarak Yürüyüş	45
4.3. Örnekler Üzerinden Yayanın Ele Alınması	47
4.4. Bölüm Sonucu.....	51
5. SONUÇ : KENTTE YÜRÜNEBİLİRLİK OLGUSU İÇİNDE KULLANILABİLECEK SENARYOLAR VE TAKTİKLER	53

KAYNAKLAR	57
EKLER	61

KISALTMALAR

DE : Durumcu Enternasyonal (Internationale Situationniste)
HL : High Line
PET : Positron Emission Tomography
MR : Magnetic Resonance

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 2.1 : Yayanın kent içinde değişen rolleri	20
Çizelge 2.2 : İnsanlığın tarih çizgisinde anlamsal dönüşümleri	22

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Paris Sokaklarından Gündelik Yaşamdan Bir Kesit	5
Şekil 2.2 : Choiseul Pasajı, XIX. Yüzyıl	6
Şekil 2.3 : Modernin Klasik Düzen Anlayışı ve Yaşamın Düzensizliği	8
Şekil 2.4 : Modern Hayatın Rahat ve Yüksek Standartlı Hayat İmgesine Karşın Esire Dönüşen Kentliler	9
Şekil 2.5 : Guy Debord'un Kişisel Coğrafya Haritaları-1	11
Şekil 2.6 : Guy Debord'un Kişisel Coğrafya Haritaları-2	11
Şekil 2.7 : 1968'deki Paris Ayaklanmaları	13
Şekil 2.8 : İstiklal'de bir gösteri	14
Şekil 2.9 : Aya atılan ilk adım	15
Şekil 2.10 : Sokak sanatçısı Banksy'nin Bristol'deki bir işi	16
Şekil 2.11 : Kaykay yapanın şehirdeki bir anı	17
Şekil 3.1 : Bireyin şehirdeki sezgisel kavrayışı	24
Şekil 3.2 : Ölçekler arası algı farklılığı	27
Şekil 3.3: Kalabalıklar	28
Şekil 3.4 : Rasyonel düzenlemeye karşı hayatın kendi gerçekliğinin durumu	30
Şekil 3.5 : Volkswagen Golf'un parçalara ayrılmış hali	31
Şekil 3.6 : Beyinden alınan çeşitli MR görüntüleri.....	33
Şekil 3.7 : Seyyar satıcının kentte kendini konumlandırması.....	34
Şekil 3.8 : Mekanda öznenin kendini konumunu belirlemesi.....	35
Şekil 4.1 : Şehirdeki Zamanın Bıkkınlık Veren Baskısı	39
Şekil 4.2 : Senin Bedenin Bir Savaş Alanıdır	41
Şekil 4.3 : Metro istasyonun farklı bakış noktalarının aynı anda görülmesi	42
Şekil 4.4 : Bedenin esnekliği ve olanakları	43
Şekil 4.5 : Sevgililer	44
Şekil 4.6 : High Line'nin yapımından önceki hali	47
Şekil 4.7 : HL için Yarışmada Diller+Scofidio'nun Kazanan Projesi	48
Şekil 4.8 : Manhattan'da yayalaştırılmış kent sahnesi olarak yollar.....	49
Şekil 4.9 : Kazuhiro Kojima ve Coelacanth Con'un Hanoi'deki Hanoi'de Yerleşim Önerisi	49
Şekil 4.10 : Vito Acconci'nin Japonya'da istasyon yolundaki bir yaya geçidi	50
Şekil 4.11 : Cullen'in ardışık algısının kent içindeki panoramaları	52

ALGISAL BİR ARAÇ OLARAK YAYA BEDENİN KEŞFİ

ÖZET

Araştırmanın hedefindeki özne, kent içinde kendine yer bulma çabasındaki yayadır. Yaya ve çevresi birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Günümüz mimarlık ortamında, kentlerde yadsınan ve görmezden gelinen durumların açıklanmasında, yayanın şehirdeki pozisyonun kritik bir önemi vardır. Şehrin baskıcı ve yabancılaştırıcı ortamında kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya olan yaya, bütüncül bir bakış yardımıyla, kent gündeminin birinci sırasına yeniden getirilmelidir.

Her ne kadar yaya, kent içinde kendine verilen tüketen kişi olarak birer izleyici statüsünde gözüke de, o kentin görünmeyen aktörü ya da kahramanıdır. Onun çevresiyle olan etkileşimi, şehrin yarınlarını belirlemektedir çünkü yürüme eylemi, mekânın telaffuz edilmesini olanaklı kılmaktadır.

Yayanın, kent kültürü içindeki iz sürüşü yapılırken, toplumsal ilişkilerin doğurduğu sonuçlardan ötürü yayaların pozisyonu ve algısında olan değişimleri örneklendirmek, tezdeki birinci hedeftir.

Yayanın kentteki algısı, kentlerin anlaşılmasında bugüne kadar olandan farklı bir söylemi barındırır. Yukarıdan yapılan analizler ve araştırmalar yerine, yaşamın içinden gelen, sokak ölçeğindeki durumlardan faydalanarak yapılacak çalışmalar, şehirde yaşayanların kendilerini daha rahat ifade edebilecekleri demokratik ortamlar yaratacaktır. Bu sayede bulduğumuz çevreler daha yaşanılır ve anlamlı olacaktır.

Buradan hareketle kentlerimizi tasarlariken kullanmış olduğumuz fikirler ve araçlar, yaşamımızdaki ihtiyaçları ne kadar karşılayabilmektedir? Tasarladığımız mekânların kendi kullanımıyla olan ilişkisi ne derecede bağlantılıdır? Bu ikili arasındaki ilişkiyi açıklamak için kullanılan terminolojide “strateji” kelimesi; aradaki ilişkiyi açıklamakta yetersiz kalmakta, yerini “taktik” ve “senaryo” kavramlarına bırakmalıdır.

THE WALKING MAN AS A PERCEPTUAL MEDIUM THE REDISCOVERY OF BODY

SUMMARY

The goal of the research subject is the human, who try to locate himself by foot in the city. The walking man and its surrounding can't be separated from each other. If you try to explain the ignorance and denial of the city in recent architectural environment, the position of the city on foot is critical.

The walker who is in danger to lose its surrounding in the oppressive and alienated environment in the city, should be brought back to his first place of the urban agenda by the help of a holistic view.

Although the walker, the person who consumes within the city was given its status as a viewer, in fact is the invisible actor or hero in the city. The interaction with his environment, is setting the city's future because walking action of space makes it possible to pronounce.

While we trace in the city culture, the first target of the thesis is making the driving culture is viewed within the social relations consequences of the position and perception of pedestrians due to the example of the changes in the urban.

The perception of the walker in the city contains a different discourse to explain the city then past knowledge. Analysis and research rather than from above, coming from the inside of life, street-scale work to be done to take advantage of the situation, city living more comfortable to express themselves will create a democratic environment. In this way, we have found a more livable environment and makes sense.

From this point of view, the ideas and tools that we used to design our city, how much they cover the needs of our lives? The use of places that have designed their own relationship to what extent are linked in? The relationship between this dual terminology used to describe the "strategy" word calling is insufficient to explain the relationship, where the "tactical" and "scenario" should be left to the concept.

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı

Araştırmanın hedefindeki özne, kent içinde kendine yer bulma çabasındaki yayalardır. Yaya, şehirlerin gelişiminden bu yana içinde yaşayan, varlığını sürdüren, kendi yaşam alanını belirleyen ya da baskı grupları tarafından tarif edilendir. Şehir içindeki pozisyonu izleyici ile aktör arasında gidip gelen yayanın varlığını kavramak, bir anlamda şehirlerimizin karmaşık yapısını okunabilir kılmada yardımcı olacaktır.

Bu çalışmada varsayılan hipotez; yayanın (dolayısıyla insanın) ve çevresinin bölünmez bir bütün oluşturduğudur. Bu bütünsel kavrayış bizlere kent / doğa, beden / akıl, iç / dış, merkez / çeper gibi varsayılan ikili kavramlar arasında kesin ayrımlar yapıp seçmek yerine, hepsini birden içeren toplayıcı bir bakış imkânı sunar. İkili dünya görüşünün; ya o ya bu düşünce biçimi yerine; fenomenolojinin temelini, hem o hem bu düşünce biçimi almaktadır. Bu bütünsel bakış açısı ile mimarlıkta yadsınan, görmezden gelen durumları açıklamakta ve de şehirlerin içinde kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya olan yayaları, yeniden şehirlerin gündemine oturtmakta yardımcı olacaktır.

1.2. Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırmanın başlangıç noktasında yer alan yayanın, kent kültürü içindeki okumasını yaparken, bunun iz sürme sürecinde dönemlerin ve toplumsal ilişkilerin doğurdukları sonuçların, yayaların pozisyonunu ve algısını ne kadar değiştirdiğidir.

Bu noktada tezin birinci bölümün konusu, modern bireyin kentte kendisini konumlandırma çabalarıdır. On dokuzuncu ve yirminci yüzyılın karmaşık toplumsal ve ekonomik koşullarında dönemin öncü sanatçılarının ürettiği kavramlar olan “flâneur” ve “derive” terimleri ışığında yayayı anlamaya yönelik yapılan çeşitli çalışmalar araştırılmıştır. Bunların kentin dinamiklerinde etkiledikleri koşullardan yola çıkarak günümüzün flâneuri kimdir sorusuna cevap olabilecek çeşitli durumlarla bölüm sonlandırılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde bir önceki çağın yanılgıları karşısında insanın deneyimlerini ve hislerini odak noktasına alan bütünsel kavrayış olarak yaya ele alınmıştır. Bütünsel kavrayışın ele alınmasında fenomenoloji alanındaki yapılan çalışmalardan yararlanılmıştır. Bu alandaki yaklaşımlar, yayanın şehir içindeki keşifleri ve de bu keşifler doğrultusunda; insanın ve çevrenin bölünemez bütünlüğü belirtilmiştir. Bütüncül yaklaşımların ötelediği durumlar olan bilinmezlik ve belirlenemezlik durumunu kabullenilmesi gerektiğidir. Modern bireyin kent içindeki yerinin anlaşılmasında rasyonel düşüncenin getirmiş olduğu faydacı, işlevsel ve verimli olma durumlarının, yaşamın kendi gerçeğini yansıtmadığı ve bilinenlerden bilinmeyeni anlama yanılgısı olarak özetlenen bu durumun şehir içindeki yayanın düşmüş olduğu şizofren durumlar oluşturduğu vurgusu yapılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise yaya olma pozisyonun sağladığı olası potansiyeller ve bu durumun, insanın çevreyi algılayışında ne tür öteleyici imkânları barındırdığının araştırıldığı kısımdır. Bu bağlamda, beden keşfiyle birlikte fiziksel ve fizikötesi durumlar incelenmiştir. Bunlar sayesinde, günümüzde yaygın olarak etki altında olan görsel etki ve tepkilerin ötesinde diğer geriye kalan 4 duyunun da yürümede karşılıkları bulunmaya çalışılmıştır. Görme, dokunma, tat, duyma ve kokunun yürüyüşün açılımlarını ve ifadelerini sağlayabileceği 5 farklı koşul oluşumudur. Yürüyüş olgusunun mimari tasarımda günümüzde karşılıkları çeşitli projelerle örneklendirilmiştir.

Son bölümde, kentlerin yürünebilirlik potansiyelini kullanarak üretilebilecek farklı senaryolar ve taktiklerden bahsedilmiştir.

2. MODERN ŞEHİR OKUMALARINDA YAYA

19.yüzyılın modernizmlerini hatırlamak bizlere 21.yüzyılın modernizmini yaratacak görüş ve cesareti verecektir. Dünün modernliklerini kendimize mal etmek, hem günümüze yönelik bir eleştiriyi hem de yarından sonraki modern insana ve modernliklere bir inanç tazeleme eylemi olabilir. (Berman, 1994)

Modernin ilk kökenleri nereye kadar uzanır? Bu hala üzerinde kesin fikir birliğine varılmamış bir durumdur. Burada moderniteyi başlangıç olarak ele almamızdaki sebep, insanlığın süre giden bir projesi olarak modernite; insanın kendini anlayabilmesi, bir şekilde kendini hayatta konumlandırabilme çabasıdır. Modernite yeni olanı keşfetmek kadar, insanoğlunun dünyada kendisini ve amacını anlama çabasının bir sonucudur. Modernite projesinin anlamakta 19.yüzyılın kent fenomeni olan Paris'ten geçtiğini David Harvey kitabında vurgulamıştır. Ona göre; 1848'den sonra modernizm büyük ölçüde kentsel bir olguydu. Patlamalı kentsel büyümeyle (birkaç kent yüzyıl sonunda bir milyon eşliğini aşacaktı), kırdan kente yoğun bir göçle, sanayileşmeyle, makineleşmeyle, mimari çevrede devasa bir değişimle ve kentsel politik hareketlerle (Paris'teki 1848 ve 1871 ayaklanmaları bu tür hareketlerin açık ama uğursuz birer sembolüydü) huzursuz ve karmaşık bir ilişki içinde varlığını sürdürüyordu. Dev ölçekte kentleşmenin psikolojik, sosyolojik, teknolojik, organizasyonel, politik sorunlarıyla başa çıkma konusundaki acil ihtiyaç modernist hareketlerin fışkırmasına yol açan bir topraktı. Modernizm 'kentlerin sanatı' idi, doğal meskenini kentlerde buluyordu. (Harvey, 2003)

Kentlerin bu kaygan topraklarındaki değişimin farkında olanlar, onu parçalara bölüp bu durumu anlaşılabilir kılınacağını düşünmüştür. Simmel Bu parçaların her biri biricik olanı tanımlar ve biricik olanın bulunmasını aşağıdaki gibi tanımlamıştır:

Bizler için estetik gözlem ile yorumun esası, şu gerçeklikte yatar: Tipik olan biricik olanda, ilkesel olan rastlantısal olanda, şeylerin özü ile anlamı yüzeysel, geçici olanda bulunur. (Simmel, 2004)

Bu biriciklik durumu yaşamın o anından alınan bir kesittir ve bu anlık bir parça olmakla kalmaz, biricik olan tipik olanı barındırır, uçucu olan özdür. Her parça bir bütün olarak dünyanın bütüncül anlamını açığa çıkarma olanağı barındırmaktadır.

Charles Baudelaire için bu biricik olan bu durumun kendisini seçtiği mekânları; pasajlar, butikler, genelevler ve salonlar olarak görmekteyiz. Biricik olan adam, kendisi bizzat bu şehrin tüm zorluklarında, mutluluklarında, hüznlerinde, yıkımlarında kendi adından bahsettirecektir çünkü kendisi yenedünyanın hâkimiyet altına almak istediği son noktalardan biridir. İktidarın bu oyunu karşısında, bir başına ve savunmasız kalan kentli, sokaklarda başıboş gezen kişi olarak gözüken Baudelaire'in flâneurıdır.

2.1. Modern Bireyin Doğuşu ve Kentlinin Gündelik Hayatta Kendini Yerleştirmesi

Modernitenin şehirdeki ifadesini, açılan yeni yollarda bulmuştur. Yeni Paris Bulvarı 19. yüzyılın en gösterişli kentsel icadı ve geleneksel şehrin modernleşmesinde en belirleyici kopuş noktasıdır. 1850'lerin sonları ve 1860'larda Baudelaire hala Paris Sıkıntısı üzerinde çalışırken, III. Napolyon'u imparatorluk kararnamesiyle yetkilendirmiş olan Paris ve civarı valisi Eugene Haussman, ortaçağ'dan kalan eski şehrin bağrında muazzam bir bulvarlar ağı oluşturuyordu. Yeni yollar, kentin dolaşım sistemindeki atardamarlar olarak tasarlanmışlardı. Bugün orta malı olmuş bu imgeler 19. yüzyıl kent yaşamında bir devrimi ifade ediyordu. Yeni bulvarlar trafiğin şehrin merkezinden akmasını sağlayacak ve bu nedenle bir uçtan bir uca uzanacaktı. O zaman için akıl almaz bir girişimdi bu. Kenar mahalleleri temizleyecek, karanlık ve boğucu iltihaplı yığınlar arasında nefes alacak yer açacaklardı. Son olarak da gelecekteki barikatlar ve halk ayaklanmaları karşısında askeri birliklerin ve topçuların daha hızlı hareket edebileceği uzun ve geniş koridorlar yaratacaklardı.(Berman, 1994)

Bu yolların kent yaşamında yarattığı ekonomik ve politik değişiklikler yanında şehrin sosyolojik yapısında önemli etkileri olmuştur. Kentte yaşayanlar yeni kimliklere bürünmüş, yeni kişilikler tanımlanmıştır. (Şekil 2.1) Charles Baudelaire için bu flâneur'dır. Flâneur onun için, bir kent gezginidir. Kimse onu fark etmez; o ise herkesi fark eder.

Şekil 2.1: Paris Sokaklarından Gündelik Yaşamdan Bir Kesit (Url-1)

Bedenini arayan gezgin ruh misali, istediği zaman istediği kişiye geçiverir. Flâneur kılıktan kılığa girerken onlarda erimez, aksine her defasında bireyselliğini yeniden pekiştirir. Bir dedektif gibi kalabalıkların peçelediği izleri sürer. (Artun, 2004)

Nasıl ki kuş havada, balık suda yaşarsa, o da
Kalabalıklarda var olur. Aşkı, işi, gücü kalabalıklardır.
Kusursuz flâneur için, tutkulu gözlemci için, ahalinin
Tam orta yerini, hareketin gel-git noktasını, gelip
Geçici ile sonsuzun arasını mesken tutmak müthiş
Bir keyiftir. Evden uzak kalmak ama her yerde
Evinde hissetmek; dünyanın merkezinde olmak,
Dünyayı gözlemlemek ama dünyadan saklı kalmak.
(Baudelaire, 2004)

Onun avare gezinmesi, zamanın uzmanlaşma yoluyla rasyonelleştirildiği modern işbölümüne karşı bir gösteri yürüyüşüdür sanki. Tembelliği, salt görünüştedir. Bu tembelliğin ardında, suçluyu gözden kaçırmayan bir gözlemcinin uyanıklığı gizlidir.

Cadde, flâneur için konuta dönüşür; sokaktaki adam, kendi dört duvarının arasında nasıl evinde olduğunu duyumsarsa, flâneur de bina cepheleri arasında kendini evindeymiş gibi duyumsar.

O sadece kent sokaklarında kendi özgürlük alanı bulmakla kalmaz, onun için pasajlar, kafeteryalar, butikler, genelevler kendi yürüyüşlerinde gezinti alanlarından birkaçıdır. Benjamin'e göre, flâneurin yolunu açan; Napolyon'un kendi politik düşüncesini gerçekleştirmek için Hausmann ile giriştiği kentsel yenileme projesinin yarattığı akslar olan bulvarlar ve de bunlardan beslenen pasajlardır. (Şekil 2.2) Çünkü daha önce kentin her yanına rahatça yürüyebilme olanağı yoktu. Geniş kaldırımlar, Hausmann'dan önce enderdi; dar kaldırımlar ise taşıtlardan yeterince korunabilmeyi sağlayamıyordu. Eğer pasajlar yapılmısaydı, flâneur gibi dolaşmanın önem kazanması güç olurdu. (Benjamin, 2004)

Şekil 2.2: Choiseul Pasajı, XIX. Yüzyıl (Kaynak: Pasajlar, Walter Benjamin)

Flâneur'ın gezdiği sokaklar kadar pasajlar da onun uğrak yeridir. Endüstriyel lüksün yeni sayılabilecek bir buluşu olan pasajlar, bina kitlelerinin arasında geçen, üstü cam örtülü, mermer kaplı geçitlerdir; bina sahipleri bu türlü spekülasyonlar konusunda aralarında uzlaşmaya varmışlardır. Işığı yukarıdan alan bu geçitlerin iki yanında en

şık dükkânlar yer almaktadır; böylece bu türden bir pasaj, kendi başına bir kent, küçük bir dünya demektir. Flâneur'ün evi, işte bu dünyadır. (Benjamin, 2004)

Ayrıca flâneur ile yayanın kentteki kalabalıklarda yerini alıp gezerken görme eyleminde de bir dönüşüm olur. Görme önceden dışarıdaki bakılan nesnenin(doğanın) oluşturduğu kaynaktan, artık bakanın deneyimine, onun doğasına devrolur. Görüş öznelleşir, herkesin baktığı kendi oluşturduğu imgelere dönüşür. Hakikate olan bağımlılığından, taklidinden kurtulur. Görme bireyselleşir, demokratikleşir. (Artun, 2004)

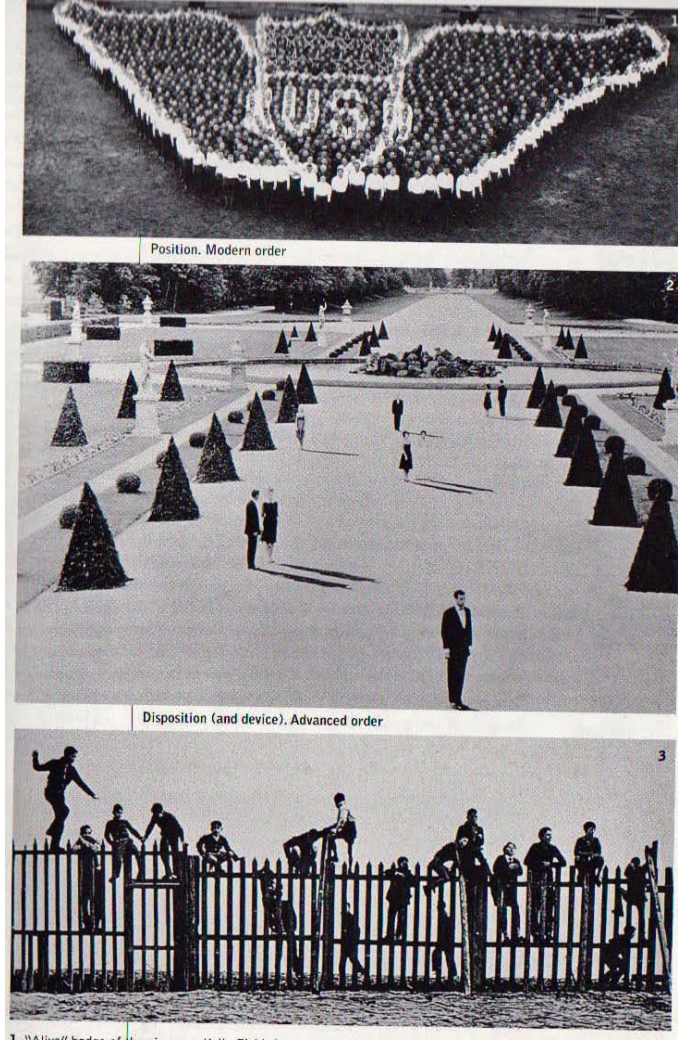
Kent içindeki bu yürüyüşler, zamanla kentli kavramının doğuşunu ve de buradakilerin bulundukları çevreyi kabullenmesini de beraberinde getirir. Daha önce şehirler sadece kent soylularının mekânlarıydı. Onun dışındakiler orada sadece birer figürandı.

Yürüyüşler; bir tür kentli kültürü oluşmasına aracı olur. Evlerinin içinde tıkalı kalan birey, kendisini sokaklarda göstermeye başladı. Artık kent sadece malların tüketiminde yer alan bir sahneden, içinde amaçsızca yazılan gezilik podyumlara dönüştü. Yaya, etrafındakilerle karşılıklı etkileşime geçmeye başladı. Simmel için etkileşim ve toplumlaşma kilit kavramlardır ve de onu ilgilendiren, bu kavramların yaratmış olduğu görüngüler arasındaki ilişkilerdir.

Her gün, her saat böylesi ilmekler atılır, kimi sökülür, yeniden atılır, yerini başkalarına bırakır, başka ilmeklerle iç içe geçer. Toplumun atomları arasındaki etkileşim burada yatar-ancak ruha bakan bir mikroskopla görülebilecek etkileşimlerdir bunlar. Gözümüzün önünde cereyan eden, ama bir o kadar anlaşılmaç olan toplum hayatının, aynı anda hem olağanüstü bir dayanıklılığa hem de esnekliğe, hem muazzam bir renkliliğe hem de uyuma sahip unsurlarıdır onlar. (Simmel, 2004)

Bu esnek olma durumu rasyonel düşüncenin düzenleyici, tertipleyci durumuna ters düşmektedir. Rasyonel bilginin belirli bir düzen oluşturma gayretlerine karşılık yaşamda seçeneklerin ve bireyin kendi ifadelerini bulmaktadır. Gerçek yaşamdaki seçimler kimi zaman rastlantısal, düzensiz ve esnektir. (Şekil 2.3)

Bu esnek ilişkilerden içinde Baudelaire'in de aradığı modernitedir. Onun moderniteden kastı, bir yarısı sonsuz ve değişmez olan sanatın, gelip geçici, ele avuca sığmaz, koşullara bağlı olan diğer yarısıdır (Baudelaire, 2004).

Şekil 2.3: Modernin Klasik Düzen Anlayışı ve Yaşamın Düzensizliği (Kaynak: The Metapolis Dictionary of Advanced Architecture / disposition)

Baudelaire'in estetiğinin hareket noktası; tarihsel olanın içinde şiirsel olanı, geçici olanın içinde ebedi olanı barındırdığını düşünmesidir. Bu ortamın resmini Kasinitz, şu şekilde açıklamıştır:

Ondokuzuncu yüzyılda toplumların büyük kısmı ziraattan başka geçim kaynakları buldu, kapitalizm, endüstri, bilim ve teknolojiye büyük yenilikler insanların birbirlerine para ekonomisi, marketler, kitle iletişimi ve bürokratik kuruluşlarla bağlandıkları bir global ortam oluşturdu. Bu, sadece değişimin olduğu bir dünyaydı. Bazıları bu değişimi insanın özgürleşmesi olarak görürken, bazıları köksüzlüğün, normsuzluğun, yabancılaşmışlığın, modern rasyonalitenin demir kafesine kilitlenmenin kederi olarak algıladı. (Kasinitz, 1995)

Baudelaire ve Simmel'i inceleyen Walter Benjamin ise, Paris'te yeni alışveriş pasajlarını ve ticaretin füzyonunu ve kitlesel eğlencenin temsil edildiği dünya

sergilerini inceler. Benjamin, 19. yüzyıl Paris’inde yeni bir toplum kültürü keşfeder. Paris her ne kadar o dönemde bir sanayi kenti olsa da, dönemin Parislileri çalışan endüstri işçileri değil, daha çok vurguncular ve tüketicilerdir. (Kasinitz, 1995)

Şekil 2.4 : Modern Hayatın Rahat ve Yüksek Standartlı Hayat İmgisine Karşın Esire Dönüşen Kentliler (Url-2)

Para ekonomisinin esirleri (Şekil 2.4) haline getirecek bu durum, metropollerde dakiklık, hesaplanabilirlik ve kesinlik, bütün karmaşıklığı ve uzanımlarıyla metropol varoluşunun insan hayatına dayattığı nitelikler olacaktır; bunlar, yalnızca metropolün para ekonomisiyle ve zihinsel doğasıyla yakından ilgili olmakla kalmaz. Bu özellikler, aynı zamanda hayatın içeriğine de damga vuracak, akıldışı, içgüdüsel, başına buyruk özelliklerin ve itkilerin saf dışı edilmesine yarayacaktır. (Simmel, 2004)

Tüm bu ruh halinin özünde içselleştirilmiş para ekonomisinin yansımasıdır. Şeylerin çeşitliliğini eşdeğer kılan para, en korkunç tesviyecidir, çünkü para, her türlü nitel farkı “fiyatı ne?” sorusuyla ifade eder. Olanca renksizliğiyle ve kayıtsızlığıyla, bütün değerlerin ortak paydası haline gelir: Her şey, paranın durmak bilmeyen akıntısında, eşit özgül ağırlıkla yüzer. Her şey aynı seviyede durur ve yalnızca kapladıkları alanın hacmiyle birbirinden ayrılır. (Simmel, 2004)

Bu insanlar ve çevresi arasında belli bir mesafelilik yaratarak, etrafına karşı duyarsızlaşan ve bir o kadar da kendi içine kapanan, yabancılaşmış kişilikler halinde

olan bir topluma dönüşmüştür. İnsanlar etrafındakileri sadece müşteri, satıcı ya da ilişki kurmak zorunda olduğu kişiler olarak görür. Her ne kadar modernite, bireyin kendini özgürleştirici olma ve yeniyi yakalama çabası olarak ortaya çıksa da, birey kendi içinde sonsuz bir yalnızlığa gömülmeğe kurtulamamıştır. O günkü dönemin içerisinde aynı arayış 50 sene sonra ne kadar gariptir ki aynı kentte (Paris'te) başka şekilde kendinin ifadesini bulmaya çalışmıştır. Guy Debord'un etrafındaki grubun "Durumcular" olarak adlandıracakları şeyin, yani gelecekteki insan hayatı için inşa edilecek özgürleştirici bir ortamın ilk habercileridir.

2.2. Durumcuların Kentteki Sürüklenmeleri ve Kişisel Coğrafyalar

60'li yılların Paris'inde sıkışık perspektiflerinden ve boğucu bağımlılığından bir hayli sıkılan Durumcu Enternasyol'dakileri (DE) cezbeden şey, bu yapıların mutlakiyetçiliği ve çılgınlığıdır. Kendi fantezilerini inşa edebilecek kaynaklardan yoksun olduklarından, etraflarını saran kentsel dünyayı yeniden hayal etme yoluna başvurdular. (McDonough, 2004)

DE'lerin kenti keşif aracı olarak kullandıkları sürüklenme (derive, drift) esnasında bir ya da birkaç kişi işlerini, ilişkilerini, hobilerini ve her zamanki hareket ve eylemlerini bir yana bırakarak kendilerini mekânın ve karşılaşmaların etkilerine teslim ederler. Bu geziler ortalama bir gün sürer. (Sönmez, 2004)

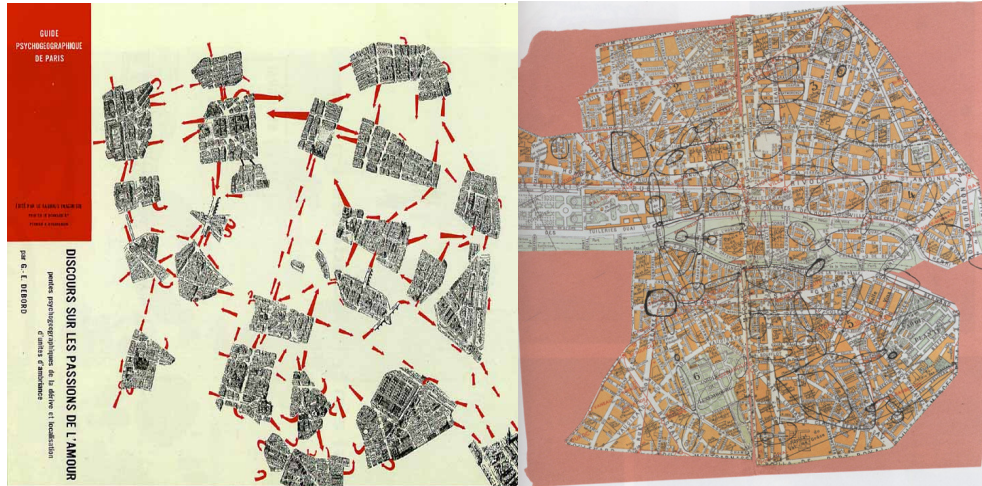
Aynı zamanda süratle değişen ortamların etkisiyle dış dünyadan tutku dolu bir kopuş olarak tanımlamaktadır. Burada, rasyonel yaşantının insan hislerini bir kenara koyduğu duruma bir başkaldırı olarak da ele alınabilir. Kentteki sürüklenmeler, şehirde kendini kaybetme sanatı olarak da tanımlayabileceğimiz aslında bir kaçış teşebbüsüdür. Bu yolu yaparken çoğu zaman yüklü miktarda alkol ve kimi zaman da diğer narkotikler eşliğinde gerçekleşiyordu. Burada sarhoşluk kendi başına yeterli bir durum değildir, aynı zamanda hedeflenen çılgınlık seviyesine ulaşmaktı. Bu sayede bildik şehrin, bilinmeyen görünmeyen kısımları ortaya çıkabilecekti.

Sürüklenme yön kaybına dayanan eğlenceli bir etkinlik, ya da kentsel bir ortamın ruhsal etkilerinin çalışılması için bir öğrenme aracı olarak kullanılabilir. Bu anlamda söz konusu sürüklenmenin amacına göre sürüklenme alanı belirsiz bırakılabilir ya da kesin olarak tanımlanabilir. (Sönmez, 2004)

Savruk hayatlarının eğlenceli bir parçası olan bu bedensel uğraşı tanımlı bir yöntem, geleceğe yönelik kurtarıcı bir araştırma etkinliği haline getirmek, ya da en azından öyle sunmak yolunda giderek artan bir kaygı içinde görünürler ve bunu ruhsal coğrafi haritalar (Şekil 2.5, Şekil 2.6) yaparak anlatmaya çalışırlar.

Ruhsal coğrafya, coğrafi çevrenin bireylerin duyguları ve davranışları üzerindeki özellikli etkilerinin incelenmesi, kentteki öğelerin düzenlenişinin, uyandırdıkları duygulanımlarla ilişki içinde araştırılması olarak tanımlanır. Sürüklenme sadece bir eğlence olmanın ötesine geçirilip ikinci bir işlev yüklenerek ruhsal coğrafya etkinliğinin alan çalışması olarak kavramsallaştırır. Debord'un haritaları tam olarak 'orada dolaşmak', 'orada yaşamakla' ilgiliydiler. (Sönmez, 2004) Ruhsal coğrafya haritaları kentin hâlihazırdaki güç odaklarının eğilimleri doğrultusunda hazırlanmış temsillerini aşmak, yeni yöntemler oluşturmak ve ifade etmek yönünde haritacılığı ele geçirmek, saptırmak denemesi olarak yorumlanabilir. Bireyin kendi gerçekliğini ortaya çıkarma aracı olarak yaya olmayı ele alabiliriz. Bu gezi bilinçli ya da bilinçsiz ruh haliyle gezginin kendini dünyada konumlandırmasını sağlar. Bu bir anlamda kişisel coğrafya yaratma durumudur. Şehrin paranoyak durumunu daha da belirginleştirir.

Kenti anlamak, kenti yaşadığı gibi düşünmek, kent mekânlarını kullanıcılarının özgün yorumları ile anlamak, görebilmek demektir. Şehir sadece çizili planlarda ve yazılı kurallarda değil, gündelik hayatın içinde tüm gerçekliği ile karşımıza çıkagelmektedir. (Lefebvre, 1983)

Şekil 2.5 : Guy Debord'un Kişisel Coğrafya Haritaları-1 (Debord,1957)

Şekil 2.6 : Guy Debord'un Kişisel Coğrafya Haritaları-2 (Debord,1957)

Bu sözden hareketle Durumcuların yapmış olduğu bu geziler bir anlamda gündelik yaşamda arkeologların yapmış olduğu kazı çalışmaları gibidir. Onlar kenti bir kültürel deney ve oyun sahası gibi tasarlayarak yabancılaşmayı kırmayı ve gündelik hayatta devrim yapmayı hayal etmişlerdir. Fransa'daki 1968 başkaldırıları (Şekil 2.7) durumcuların hem zirvesi hem de sonu sayılmaktadır.

DE, bütünsel kent planlamasının tanımı, önce sanatların ve teknolojilerin tümünün ortaklaşa güçler olarak bütünleşmiş bir çevre kompozisyonuna uygulanmasıyla yapılır. Dahası, bütünsel kent planlaması dinamiktir, diğeri bir deyişle yaşam biçimi ve davranışlarla sıkı ilişki içindedir. Sonunda her şeyin indirgendiği öge konut değil, artitektionik yapılar bütünü, yani çevreyi ya da birbiri üzerine binen bir dizi çevreyi belirleyen bütün etkenlerin birleştirilmesidir. Mimarlık heyecan verici biçimler yerine, heyecan verici durumları kendine konu edinmesi gerektiğini düşünmektedirler. (Debord, 1960)

Durumcuların bölünmüş sanattan farklı olarak, tüm kullanılabilir öğelerle aynı anda ilişkisi olan, dünya çapında bir uygulama olacağını bunun da ortak ve anonim bir üretim biçimini doğuracağına inanıyorlardı. (Debord, 1960) Durumcu kültürü, bir diyalog ve ilişki sanatı olarak tanımlanabilir. Kapitalizmin sanatı bir gösteri kültürüne dönüştürdüğü gerçeğinden hareketle, bu sanatsal hareket sanatta oluşan bu kapalı sınırları ortadan kaldırıp tam bir etkileşime yol açmak istiyordu. Daha ileri bir aşama da herkes bir sanatçı olacağı için yenilik denen doğrusal ölçüt ortadan kalkacaktı. Bu bir anlamda, modernizmin düştüğü yanılsama olan ilerleme durumuna karşı kıskırtmadır. DE için birbirinden farklı olan yeni eğilimler, deneyler ve okullar da çok boyutlu bir bolluktur ve artık bu birbiri ardına gelmek yerine aynı anda gerçekleşecektir.

Durumcuların kentle yaptıkları sürüklenmeleri aslında bireyin çevresiyle olan yabancılaşmayı kırmaya olanak sağlayan bir tavır olarak görülebilir. Artık kent içindekiler sadece çevresindekileri bir şekilde tüketmekle görevli kişilerden öte sorgulayıcı, gözlemci ve de çevresinde olup bitenlere karşı tepkili, bulunduğu kentin bilinmeyen köşelerinde yaptıkları gezilerle bir şekilde bulunduğu mekânı dönüştüren, onu kendi ihtiyaçları sonucunda içselleştiren ve kullanımları doğrultusunda kendi haritalarını üreten kişiler olma yolundadır.

Şekil 2.7 : 1968'deki Paris Ayaklanmaları (Lancaster,1968)

Bu durum kent içindeki yayaların bir önceki devirdeki yayaların aksine bir başkaldırı söz konusudur. O artık pasifize edilmeye çalışılmayan, baskı altında ve gözetlendiğinin farkında olandır zaten 1968 Paris Ayaklanmaları bu tavrın kendini bulmuş olduğu vücutlardır. Kentlinin, tekrar söz sahibi olması onun pozisyonunda bir değişimdir. Artık onlar şehirde gözlenen, seyir halinde olmaktan çıkmış, yerine şehrin kararlarında, kullanımında söz sahibi olan aktörlere dönüşmüştür.

2.3. Günümüzün Flâneur'ı ve Kendini İfade Ettiği Durumlar

Şehir yaşantısı içerisinde sıkışıp kalmış kendine verilen alanda yaşam mücadelesi veren kentlilerin kendilerini ifade aracı olarak ele alınan yaya olma durumu günümüz kentlerinde, kendini farklı durumlarda göstermektedir. Yayanın bulunduğu çevrede, kendine verilenleri tüketilmesi beklenirken kendi ihtiyaçları doğrultusunda bu duruma gösterdiği refleksler ve dönüşümler ile karşılık bulmaktadır. Kentlerin anlaşılmasında, yaya olmanın farklı bir söylem getireceği, yukarıdan yapılan analizler ve araştırmaların yerine yaşamın içinden gelen ve sokak ölçeğindeki durumlardan faydalanarak yapılacak çalışmalar sayesinde şehirde yaşayanların kendilerini ifade edebilecekleri demokratik ortamların var olacağı, bunun sayesinde bulunduğumuz çevreleri daha yaşanılır ve anlamlı kılacağı düşünülmektedir.

Düzene Karşı Duruş Olarak Yaya

Alıştığımız toplumsal protesto biçimi haline gelmiş gösteriler dışında gene protesto biçiminde başka yürüyüşler de vardır: Gandhi ya da Mao gibi bazı siyasal muhaliflerin yaptıkları uzun yürüyüşlerle dünyayı sarsmışlardır. Aynı durumu Baudelaire’da o günkü Paris’teki barikatlarda gözlemlemiştir.1848’de nefret ettiği üvey babasına karşı slogan atarken görülür. Onu büyüleyen, barikatların sahnelediği modernlik dramı, kent hayatının şiddeti, çağdaş kahramanlıktır.

Bu gösteri ve yürüyüşler (Şekil 2.8) kışkırtıcı bir tutum içermesi kadar, bireyin bir araya gelerek oluşturduğu toplulukların ‘aurası’nın hayatın düzenini değiştirmede öncü olacaktır. Yürüyüşler bir başkaldırıdır, dönüşümün zaferidir. Mücadeleler her zaman sokakta başlamıştır. İlk düşünceler, fikirler bu yürüyüşte doğmuştur.

Şekil 2.8 : İstiklal’de bir gösteri (İstanbul Barosu, 2006)

Antik Yunan’da Sokrates ve öğrencilerin bilgelik dolu yürüyüşleri vardır. Bu yürüyüşler sırasında, yoldan geçen öteki muhataplarla zorunlu rastlaşma ve konuşmadan, adımların ritmiyle aylaklık ederken gelişen akıl yürütmelerden çok önemli dersler çıkarılmıştır. Yürüyüşlerde düşünceleri canlandıran ve harekete geçiren bir şey vardır (Le Breton, 2003).

Nietzsche, Zerdüşt Böyle Buyurdu adlı kitabında şöyle der:

Esinlenmiş olanın derin ruh durumu. Her şey yolda, uzun yürüyüşler sırasında tasarlanmıştır. Müthiş esneklik ve bedensel eksiksizlik. (Nietzsche, 2006)

Yürüyüşün düzene karşı durumu aslında hayatı belli bir düzene sokma girişimindeki başkaldırıdır.

Yeni Bir Yaşama İlk Adım

Neil Armstrong’un aya ilk adım attığında (Şekil 2.9) haber bültenlerine düşen resimde astronot elbisesinin uzantısı olarak ayağın ay üstünde bıraktığı izdir. Bu resim alt metninde bize yaşamın aydaki ilk belirtisi olarak görülebilir. Buradan hareketle, yaşamın görüntüsünü yaya olmakta bulmuştur. Bir başka durum hapishanelerde belki de en kalabalık olan yerler avlulardır. Burada atılan voltalar, içerideki kapalı mekânın baskı ortamından sonra dışta atılan özgürleştirici turlardır. Bir anlamda yeni yaşam için duyulan özlemde önceden atılan deneme turlarıdır.

Şekil 2.9 : Aya atılan ilk adım (Armstrong;1969)

Bebeğin emeklemeden sonra ilk adımına duyulan sevinç de bir başka özlemdir. Hayata ilk adım olarak algılanır. Artık kendi hayatını başlatabilir. Başkasının yardımı olmadan, kendi ayakları üzerinde duran ve de hayata atılan önemli ve büyük bir adım olarak görülür.

Sanatın Aracı Olarak Yaya

Sokak grafitiler bunun için verilebilecek en uygun örnektir. Sokakta anlık olan bu olay, plansız bir aktivitedir. İngiliz sanatçı Bristol’lu Banksy, bu durumu en ilgi çekici şekilde kullanan kişilerden (Şekil 2.10) biridir. Yapmış olduğu çalışmalarda aslında çıkarılan durum bir şehrin canlılığı duvar yazılarından belli olduğudur.

Şekil 2.10 : Sokak sanatçısı Banksy’nin Bristol’deki bir işi (Url-3)

Sanatın kapalı duvarlar arasında sergilendiği müzelerdeki odalardan ve koridorlardan kendini kurtarıp hayatın içinden gücünü aldığı bir anlamda hiçbir kurumun onayını ya da olurunun almadan kendini rahatça ve özgürce anlatabileceği sokaktaki duvarlar birer sergi salonuna dönüştürür. Yapılan işler bir gecede kondurularak halkın günümüzde kabullendiği durumlara yeniden ele alarak düşünmesini sağlamaktır. Onun işleri, gündelik yaşantıda verilen kısa duraklardır.

Sokakların Ruhu: Kaykay Yapanlar

Kentli mekânları yürüyerek kullanırken Michael De Certeau’nun da söylediği gibi, buradaki kullanmak gizli bir üretim sürecini de barındırır. Kullanmayı tek taraflı bir alma ve tüketme süreci olarak düşünemeyiz. Üreticiler kullanıcı olarak tanımladıkları kentlinin, kendilerine sunulan ürün ile ne yapacaklarını sorgulamayıp, onlar için geliştirilen kullanma kılavuzlarını birebir uyacaklarını düşünürler. Oysaki bu kabul

herkes için geçerli değildir. Kullanımdaki bu gizli üretim süreci kullanıcıyı pasif durumdan çıkararak onu yapma, üretme, harekete geçirme ve ilişkilendirme süreçlerini içerir yani bir eylemdir. Bu durumu De Certeau (2008), kullanıcıya ait bir operasyon olarak görmektedir.

Borden'a göre, (2001) kaykay yapanlar (Şekil 2.11) kendi başlarına ürettikleri aktiviteler yardımıyla şehrin sokaklarında kendi etkinliklerinin yerini bulurlar. Onların temsili; yazılı, çizgisel ya da kuramsal değildir, şehre dair anlamlarını ve eleştirilerini kentsel hareketler üzerinden canlandırarak yaparlar. Burada kentsel uzamın içindeki beden hareketi, modern şehirle doğrudan etkileşim içindedir ve kaykayın merkezindeki eleştirideyse günümüz kapitalist şehirlerinde yaşanan zaman-uzamsal durumun ve değerlerin reddi bulunmaktadır.

Burada bahsedilen kentsel mekân sürekli bir yeniden üretim içindedir ve bunlar sadece maddesel nesneler ve pratikler ya da kodlanmış metinler ya da temsilleri içermezler, aynı zamanda hayallerin ve mekânın deneyimidir.

Şekil 2.11 : Kaykay yapanın şehirdeki bir anı (Yılmaz, 2009)

Kaykay yapanlar dışarıda olanlar üzerinden var olur. Herhangi bir yüzey onun için bir olanaktır. Kaykaycılar için, şehir onların yolculuğunda bir donanımdır. Kapitalist toplumun var ettiği tekrar edilebilir mekânlar, jestler ya da her şeyi parayla ikame edilebilir kılarak yeniden üretilebilen ya da değiştiren durumlar ötesinde kaykay

yapanlar için şehir tekrar edilebilir görünümünden oluşmaz. Onlar şehirde var olan yüzeyleri, onların birleşimlerini ve dokularına odaklanarak, kendi ihtiyaçları doğrultusunda şehrin nesnelerini kullanarak yeniden biçimlendirir. Yangın muslukları, merdivenler, rampalar, duvarlar tamamıyla kendi işlevinden ve ideolojik içeriğinden farklıdır. Aslında onlar için binanın kendisinin varlığı bile mevcut değildir. Onlar binanın sadece belli elemanlarına odaklanırlar. Mimarının varlığının bölünemez ve bütüncül 3 boyutlu varlığını yadsıyarak, onu yüzen, bağımsız ve birbirinden izole edilmiş fiziksel elemanlar olarak yaklaşır. Binanın kullanıcılarını göz önünde tutan mimarlar, tasarımın ve mekânın emrinde olan bedenin niceliğini (ölçüsünü) işaret ederler. Oysaki kaykay yapanların edimsel bedenleri, önceden verili olarak kurulu düzeneklere karşı meşguldür ve onlardan istediğini elde eder gerisini bırakır. Kaykay yapanlar için mimarlık kendi ölçüsünü yeniden üretir ve yüzeyleri, mikro-nesneleri ve dokuları yeniden işler. (Borden, 2001)

Borden'in kaykaycıların kentteki dönüştürücü durumuna yaptığı vurguyu Jonathan Raban'ın 1974 yılında yayınlanan "Yumuşak Kent" kitabında da görebiliriz. Ona göre; labirent, ansiklopedi, pazaryeri, tiyatro: kent, gerçek ve düş gücünün kaynaşmak zorunda olduğu bir mekândır. Sonuç olarak kent, insanların istedikleri gibi davranma ve istedikleri gibi olma konusunda göreceli olarak özgür oldukları bir alandı. Kişisel kimlik; iradenin ve düş gücünün uygulanması açısından yumuşak, esnek, sonsuzcasına açık hale gelmiştir.

Altay (2004) için, kentlinin gündelik pratikleri içinde yeniden tanımladığı geçici-mikro mekânlar, aynı zamanda kendi özgür ifadesinin mekânlarıdır. Kent, kendisine kuşbakışı planlar üzerinden bakılmadığında çok daha farklı gözükecektir; sokaklarına dâhil olmaya başladığımızda ve onu gündelik yaşantısı aracılığıyla anlamaya çalıştığımızda, bize farklı yüzlerini dışa vurur.

Kent inisiyatifinin günümüz kentlerinin hıza odaklı yapısına karşı farklı yol önerme durumu olan yavaş şehirler, günümüz tavırlarından bir başkasıdır. Aslında yavaş şehir fikrini bir anlamda günümüz kentlerinde itibarını kaybeden yayaların üretici firmalara ve kapitalist düzene karşı kazanılan bir zafer olarak da tanımlayabiliriz.

Yavaş Şehirler

Yavaş şehirler, kentlerin hızın esiri olan konumuna karşın yayaların hareketlerinden beslenen durumlardan biridir. İtalya'nın "Yavaş Şehir (Slow City)" hareketini

destekleyenler, şehir merkezlerinde araba kullanımını yasaklayarak ve McDonald's şubeleriyle süpermarketleri kapatarak yaşanır kentler oluşturmaya çalışıyorlar. Toskana'nın minik Chianti şehri, 1999 yılında ilk "*Cittá Slow*" [İtalyanca yavaş şehir] kenti oldu, ardından Bra, Positano ve Orvieto geldi. Zamanla, yavaşlık dalgası diğer şehirlerarasında yayıldı. Artık İtalya'daki 42 Yavaş Şehir'le birlikte, İngiltere, İspanya, Portekiz, Avusturya, Polonya ve Norveç'te de birçok Yavaş Şehir var. Yavaş Şehrin kuralları aşağıdaki gibidir:

- 1 - Etrafını çevreleyen bölgenin ve kentsel düzenin niteliklerini korumak ve geliştirmek için, yeniden kullanma tekniklerini araştırarak, çevresel politikalar uygulaması,
- 2 - Toprağın işgali için değil, kullanımının geliştirilmesi için, işlevsel bir altyapı politikası yürütmesi,
- 3 - Çevrenin ve kent düzeninin kalitesini geliştirmek için teknoloji kullanımını teşvik etmesi,
- 4 - Doğal, çevreyle uyumlu tekniklerin kullanımıyla üretilen yiyecek maddelerinin tüketimini desteklemesi, genetik yapısıyla oynanmış ürünleri hariç tutarak, Slow Food Ark ve Presidia projeleriyle işbirliği içerisinde, zor durumlar için gereken tipik ürünlerin üretilmesi,
- 5 - Bir bölgenin kültür ve geleneklerinin korunarak, simgeselleşmesine katkıda bulunup, yerli üretimi teşvik etmesi ve tüketicilerle, kaliteli üreticiler ve satıcılar arasında doğrudan temas kurulabilmesi için tercih edilebilir ortamlar ve mekânlar yaratmayı desteklemesi,
- 6 - Konukseverlik kalitesini ve yerel toplum ile onun belirli özellikleri arasında gerçek bir bağ kurmayı desteklemesi, bir şehrin kaynaklarının eksiksiz ve yaygın olarak kullanımını önleyen fiziksel ve kültürel engelleri kaldırması,
- 7 - Gençlerin ve okulların sistematik bir biçimde lezzet eğitimiyle tanışmasına özel bir dikkat göstererek, yalnızca iç işletmecilerinin değil, bütün vatandaşlarının Yavaş Kent'te yaşadıklarına dair farkındalıklarını sağlaması. (Url-4)

Yavaş Şehir olmak, her şeyi durdurup zamanı geri almak anlamına gelmez. Müzelerin içerisinde yaşamak demek de değildir, tek istenen modern ile geleneksel arasında, kaliteli yaşamı destekleyen bir denge oluşturabilmektir.

Türkiye'de başka bir sivil toplum örgütlerinden biri olan İnsan Hakları Derneği Çevre Komisyonu 1990 yılında "Yaya Hakları Bildirgesini" yayınlamıştır.

"Yavaş Şehirler" ve "Yaya Hakları Bildirgeleri" aslında günümüz insanların yaya olmayı sahiplenici durumları olarak görülebilir. Kendisi daha önce şehir içinde bulunduğu başıboş gezginci ruh halinden kurtulup çevresine karşı daha tepkisel, olup bitenlerden haberdardır. Bu sahiplenici tavır günümüz yayasının kent içindeki durumudur. Yabancılaşmadan, benimsemeye giden bir yol olarak görebiliriz.

2.4. Bölüm Sonucu

On dokuzuncu ve yirminci yüzyılın karmaşık toplumsal ve ekonomik koşullarında dönemin öncü sanatçılarının ürettiği kavramlar olan “flâneur” ve “derive” terimleri ışığında yayayı anlamaya yönelik yapılan çeşitli çalışmalar dâhilinde kabul edilen genel yargı bu kişilerin bulundukları ortamların içerisinde kent gezginlerinin kendi ürettiği çözümler ya da yankılar olarak ele alabiliriz. Aslında her birinde yayanın pasif olarak gözükten durumunun altında yatan taktiksel bir durum bulunmaktadır.

Çizelge 2.1 : Yayanın kent içinde değişen rolleri

	Durumlar / Değişen Olgular	Ruh Halleri	Yerler / Mekanlar	
Gezginler (Flâneur)	•Figürandan (arka plandan) göz önünde bulunana (ön planda) •Para ekonomisinin esiri •Etrafına mesafeli, Yabancılaşmış •Rotalar / Güzergahlar •Hanıtarlar •İşçiler / Tüketici •Seyirci / Görünen	•Şaşkın •Bıkkın •Baskı altında ezilen	•Pasajlar •Ana Sokaklar ve Caddeler •Butikler •Genelevler •Cafeler	1850'ler
Sürüklenenler (Derive)	•Eşitlikçi •Aktivist tavrı •Etrafını dönüştürme çabasında •Gündelik yaşam arkeologları •İzler / Kişisel Coğrafyalar •Durumların peşinde •Görünmeyen peşinde	•Sarhoş / çılgın •Dış dünyadan kopuş •Kayboluş	•Eylemler / Sokak Gösterileri •Arka Sokaklar	1960'lar
Günümüz İnsanı	•Tüketici / Üretici •Zayıf olduğunun farkında fakat bu yolda mevcut •Düzene karşı takınan taktiksel tavrı •Sürekli etkileşim içinde ve her yerde olabilmek isteği •Esnek durum •Sanal hanıtarlar / Ağlar	•Sizofrenik •Refleksif (kendine verileni kabullenip onu ihtiyacı doğrultusunda dönüştüren •Benimseyici / kabulleniş •Toplayıcı	•Sokak Sanatçıları •Kayık Yapanlar •Yavaş Şehirler •AVM'ler	2000 sonrası

Yaya, bundan önce gözlemlenen her üç dönemde kendisinin ifadesini farklı durumlar, olgular, ruh halleri ve mekânlar içerisinde bulmuştur. (Çizelge 2.1) Taktiksel durumdan bahsederken yayanın kentte kendine yer bulma çabası her seferinde farklı rollerde karşılık bulmuştur. Günümüz yayasını ele alırken bu durumu analitik, kavramsal, sosyolojik, kültürel, psikolojik v.b. gözlüklerden ele alınması yayanın kentteki yeri/yersizliği konusunda farklı bir bakış açısı getirecektir. Mimari araştırmalarda ve incelemelerde sorulacak olan asıl soru; yaya olma durumu hangi edimleri ve oluşları beraberinde getireceği ve kentli bunun ifadesini hangi hallerde ve mekânlarda bulabileceğidir.

Harmanşah'ın (1998) belirttiği üzere yürüyüşçü, bir doğaçlama olarak deneyimlediği yürüyüşü ile her mekânsal göstergesi başka bir şeye dönüştürür. Mekânın olanaklarını ve kısıtlamaları, hazırlanmış mekânsal bir düzeni yürüyüşçüye dayatmaya çalışsa da, aslında bu olanaklılıklar yürüyüşçü tarafından “buradalık” ve “şimdilik” özellikleri ile var edilir. Yürüyüşçü mekânsal dilin göstergeleri arasında bir seçim yapar. Bazı yerler atalet ve kaybolmaya mahkûm ederken, diğerleri ile rastlantısal ve kanunsuz bir mekânsal kurgu yapar. Kentin içindeki uğrak olan, uğranılmayan ve uğursuz mekânlar böyle ortaya çıkar, ayrılır ve ayıklanır.

Yayanın bulunduğu çevrede, kendine verilenleri tüketilmesi beklenirken kendi ihtiyaçları doğrultusunda bu duruma gösterdiği refleksler ve dönüşümler ile karşılık bulduğu anlatılmıştır. Kentlerin anlaşılmasında, yaya olmanın farklı bir söylem getireceği, yukarıdan yapılan analizler ve araştırmaların yerine yaşamın içinden gelen ve sokak ölçeğindeki durumlardan faydalanarak yapılacak çalışmalar sayesinde şehirde yaşayanların kendilerini ifade edebilecekleri demokratik ortamların var olacağı, bunun sayesinde bulunduğumuz çevreleri daha yaşanılır ve anlamlı kılacağı düşünülmektedir.

Kentte yayanın yaşadığı dönüşümlerin arka planında insanlığın tarih çizgisinde anlamsal dönüşümleri de barındırdığı gözden kaçmamalıdır. (Çizelge 2.2) Mutlak olandan etkileşime, hiyerarşik ilişkiden taktiksel olana geçişin olduğu, ritüelden işleyene doğru farklı anlamsal dönüşümleri içinde barındırır. Burada yaşanan geçişleri sadece ileri doğru yönde olan değişimler olarak görmek yerine ileri geri zıplamaların olduğu sistemin parçalarının hiçbir şekilde sonunu bulmayan kimi durumlarda başa geri dönüşlerin yaşandığı dolambaçlı bir yoldur. Hiçbir başlangıç durumu sonraki halini kesin hesaplayamaz.

Kentte yaşanan dönüşümlerin doğrudan içinde yaşayan kişilerin hayatlarına ve onların etrafıyla olan iletişimlerine etkisi olduğu göz önündedir. İnsanların etrafında olup biten değişimler bulunduğu ortamların algılayışında köklü değişimler yaratmıştır. Her ne kadar yayalar kent içinde kendilerine verilenleri tüketen kişiler olarak birer izleyici statüsünde gözükseler de aslında yayalar kentin belirsiz aktörleri ve kahramanlarıdır. Onlar çevreleriyle olan etkileşimi şehirlerin yarınlarını belirlemektedir. Bu noktada kural koyucuların almış olduğu kararların gerçek yaşamda karşılığını bulanlar yine kentin yayalarıdır çünkü yayalar aynı zamanda

yürüme eylemiyle, mekânların telaffuz edilmesini olanaklı kılar. Bu telaffuz eyleminin içindeki sezgisel durumun varlığı irdelenmesi gereken başka bir noktadır.

Çizelge 2.2 : İnsanlığın tarih çizgisinde anlamsal dönüşümleri

<i>KLASİK</i>	<i>MODERN</i>	<i>GÜNCEL</i>
• Mutlak	• Göreceli	• Etkileşimli
• Durağan	• Kararlı	• Dinamik
• Doğaüstü-Fiziksel	• Fiziksel-Gerçek	• Gerçek-Sanal
• Ruh (Öz)	• Madde	• Bilgi (Bilgilendirici)
• Benzer (analojik)	• Mekaniksel	• Dijital
• Ritüel	• İşlevsel	• İşleyen (Operatif)
• Hiyerarşik İlişki	• Konumsal İlişki	• Taktiksel İlişki
• Norm	• Tip	• Gen
• Tek Düzey	• Değişken	• Gelişim
• Tam	• Kesin	• Kaynaşmış (birleşim)
• Kontrol	• Düzen	• Sinerji
• Sürekli	• Kesikli	• Kesintili
• Biçimli	• Soyut	• Çeşitli (karışık)
• Tahmin Edilebilir	• Ölçülebilir	• Aynışık
• Mekan ve Zaman	• Mekan-Zaman	Mekan-Zaman-Bilgi

3. BÜTÜNEL BİR KAVRAYIŞ OLARAK YAYA

On dokuzuncu yüzyılın büyük şehirlerinin oluşumunda bireyselleştirilmiş hareketin zaferi, şu anda yaşamış olduğumuz açmaz olan serbestçe hareket eden bireysel bedenın diğer insanlara dair fiziksel farkındalıktan yoksun olması açmazına yol açtı.

Sennet (2008) gezginin bu durumunu televizyon seyircisine benzetmektedir. Gezginde, dünyayı uyuşturucu biçimde deneyimler; mekân içindeki hassasiyetini yitirmiş olan beden, parçalı ve süreksiz bir kent coğrafyası içine yerleştirilmiş hedeflere doğru pasif biçimde hareket eder. Bu pasiflik parolası altındaki bireyin varoluşu, kendi içinde etrafıyla etkileşime ve kendi konumlandırmasına bağlıdır.

Bu noktada yayanın etrafındakileri anlama çabası aslında insanın doğada varoluşundan bu yana yaptığı mücadelenin bir sonucudur. Bireyin etrafındaki olup giden şeyleri belli bir nedene oturtma çabası sürekli devam eden bir sorgulayışı gerektirir. Bu noktada şehir hayatının karmaşıklığını ve karşılıklı etkileşimlerin birden fazla nedene ve duruma bağlı oluşu tüm bu sorulara cevap vermekte eksik kalmıştır. Sezgisel bir kavrayışın gerekliliği her şeyi sebep sonuç ilişkileri ötesinde görmek yerine var olan durumu anlamak, içerisinde bilfiil yer alarak onu yaşamayı gerekli kılar. Hayatın 1+1=2 etmediği fikrinden hareketle etrafımızda olanların durumunu sezebilmek için insanın kendi algılarına ve içe dönüşü ilk başlangıç noktasını oluşturabilir.

Duyguları açmak her şeyden önce ilgili olmak ve okunan, uğraşılan ya da tasarlanan şeyin sorumluluğunu almaktır. İlgilerimizi nasıl güçlendiririz, hakkında fikir sahibi olmayı seçtiğimiz şeyi nasıl severiz ve onun fenomenolojisine uygun temel fenomenolojik soruyu nasıl kurgularız. Eğer dünya için gerçek bir değişim önermek istiyorsak, bu konunun araştırılmasına fazlasıyla ihtiyaç vardır. (Seamon 2003a)

Sezişin (Şekil 3.1) ihtiyaç duyduğu; disiplin, sabır, çaba ve özendir. Arayış kendi içinde tesadüflükleri barındırır. Seziş; eleştirel bakışı yitirecek kadar içine dalmadan, nesne üzerinde tam yoğunlaşmayı gerektiren ısrarlı bir operasyondur. (Seamon, 2003b)

Bu yolda yapılacak ilk adım eğer şeylerin kendilerini göstermeleri için onlara bakmak ve onları görmeye çalışmak ise, ikinci adım görüleni betimlemektir.

Şekil 3.1 : Bireyin şehirdeki sezgisel kavrayışı (Url-5)

3.1. Bütüncül Yaklaşım: Özne ve Nesnenin Birlikteliği

Görünmez kentlerde bir bölüm şu şekilde başlar:

Marco Polo, tek tek her taşıyla bir köprüyü anlatıyor.

-Peki köprüyü taşıyan taş hangisi? diye sorar Kubilay han.

-Köprüyü taşıyan şu taş ya da bu taş değil, taşların oluşturduğu
kemerin kavisini, der Marco.

Kubilay Han sessiz kalır bir süre düşünür. Sonra ekler:

-Neden taşları anlatıp duruyorsun bana?

Beni ilgilendiren tek şey var o da kemer.

Marco cevap verir:

-Taşlar yoksa kemer de yoktur. (Calvino , 1972)

Bütünün parçaların toplamından daha fazla birşey olduğunu belirten Gestalt teoreminden hareketle aslında modern anlayışın yaratmış olduğu parçalara bölüp bilinen durumlara ayıran anlayışın, görünmeyen ve bilinmeyen içinde yatan koşulları yadsınmasına sebep olduğudur. Determinizmin her şeyin mantıksal açıklamalara indirgenerek yapılan yaklaşımın sonunu getiren Heisenberg'in belirsizlik teoremiyle bu durumun, mimarideki mitleri, hikâyeleri ve efsaneleri tekrardan gündeme getirmeye yardımcı olmuştur. Şehirlerin hikâyelerinde artık çoklu katmanlardan oluşan bir durumdan bahsedilmeye başlanır. Bu katmanların kendi içlerindeki dönüşümleri, değişimleri ve evrimleri yine aynı şekilde kendisini özne ve nesne kavramlarının birbirlerine olan etkisinde ve tanımında da göstermektedir.

Aydınli'ya (2003) göre yaşanan dünya, özne ve nesnenin döngüsel bir ilişki içinde olduğu devingen bir ortamdır. Bu ilişkide özne ve nesne karşılıklı belirleyici hale gelirler; sürekli yer değiştiren organik bir bütünü temsil ederler. Birbiriyle çelişen bir yapı sergilemelerine karşın özne, nesne ile birlikte üstünlük kazanır; her biri diğerini görünür kılar.

Modernizm, tüm karşıtların sınırlarını belirgin hale getirerek, özne ve nesne arasındaki ayırmadan doğan durumlar yaratmıştır. Kimisi için bu krizlerin, kırılmaların yolunu da açan sebeptir.

İndirgemeci tavra karşın gelişen, olagelen ve süre giden bir yapı içeren bütünsel yaklaşım ve epistemolojik temelleri üzerinde durmak yararlı olacaktır. Bütünsellik kavramı, bütüne ait tüm bileşenlerin sadece yan yana gelmesi olarak algılanmaz. Söz konusu bileşenler arasındaki ilişki ön plandadır; bu olgu aslında son derece karmaşık ve paradoksal bir yapı içerir. Kimilerine göre semiyotik ilişki sergileyen bütünsellik kavramı, aslında her karşıt kavramın kendi otonom değerini koruyarak bir diğerini ön plana çıkarma yarışıdır. Birbirini bütünleyen ve aynı zamanda birbiriyle yarışan karşıt kavramlar sürekli birbirinin yerine geçer; aralarında oluşan gerilim, bütüne anlam kazandıran enerji kaynağıdır. (Aydınli, 2003)

Bu bütüncül yaklaşımın yaşanan hayattaki karşılığı Nurullah Ataç'ın yazısında ifadesini bulmuştur;

Bir konuyu alıyoruz, onun üzerinde bildiklerimizi, duyup düşündüklerimizi söylüyoruz, bir takım sınırlar çizip onların içinde kalmaya çalışıyoruz. Önümüze, aldığımız konu ile ilgili sorunlardan başka sorunlar çıkınca: 'Ben bunlardan anlamam, bunlara açmaya yetkili değilim.' Diyoruz. Hayat, konulara mı bölünmüş sanki? Bir yanda sanat, bir yanda ahlak, bir

yanda yiyip içme, bir yanda yatıp uyuma... Hayatta birbirinden böyle keskin olarak ayrılmış bölümler mi vardır? İşte bir kişi yiyor, içiyor, düşünüyor, duyuyor, seviyor, seviniyor, ağlıyor. Yerken sevmiyor mu? Duyarken düşünmüyor mu? Onda, bilim yolunda gidip doğruyu, öteki sanat yönünde gidip güzeli arayan iki kişi mi var? Yoo... Bir kişiyi böyle ikiye, üçe ayırmanın yanlışlığını görmüyor musunuz? Bir kişiyi ikiye, üçe bölemezsiniz de, hayatı, birbirine dayanan, birbirinden çıkan sorunların hepsiyle bir bütün olan hayatı konulara ayırabilir mi sanıyorsunuz? (Ataç, 1991)

De Landa'ya göreyse (2006) çizgisel olmayan dinamikleri incelerken kendisini oluşturan parçaların toplamını aşan, bir bütün olarak bileşime ait olan özellikler gösterir. Bu öngörülmemiş, birden beliriveren (ya da sinerjik) özellikler parçalar arasındaki etkileşimlere dayanır; bu da demektir ki bütünden yola çıkıp bütünü onu oluşturan parçalara ayıran (bir ekosistemi türlere, bir toplumun kurallara ayıran) yukarıdan aşağıya gidecek analitik bir yaklaşım tam da bu özellikleri gözden kaçırmaya mahkûmdur. Başka bir deyişle bir bütünü parçalarına ayırarak incelemek, ardından bu parçaları birbirine ekleyerek bütünün modelini çıkarmaya çalışmak karşılıklı etkileşim sonucu ortaya çıkan her türlü özelliği gözden kaçırmak demek olur, çünkü bu özelliğin yol açtığı sonucun toplama yoluyla değil çarpma yoluyla (yani karşılıklı etkileşimi dikkate alarak) bulunması gerekebilir.

Aslında burada önerilen yöntemde kendi içinde çoklu etkileşimlerin ve sürtünmelerin olduğu kent ortamındaki karmaşık oluşumların yukarıdan aşağıya bir yaklaşımla incelenmesini, aşağıdan yukarıya bir yaklaşımla birleştirmek gerekir. Analizin sentezle el ele gitmesi gerekmektedir.

De Certau (2008) ressamların kenti hiçbir gözün sahip olmadığı bir perspektiften çizilen kent panoramalarındaki bu tutumun temsili bir bakıştan öteye giderek modern çağda teknik donanımların bütün görü gücünü ele geçirmesinden sonra, mimari yapıtlar aracılığıyla gerçeğe dönüşmüş olduğunu gösterir. Öyle ki gökdelenlerin tepesinden sunulan görüntülerle sokakların gündelik pratiklerinden koparılan kullanıcı da bu deneyime ortak edilmiştir.

Günümüzde mimar ve kent planlamacılarının panoramik ve kuş bakışı (Şekil 3.2) görüntüleriyle Google Earth'den alınan uydu fotoğrafları üzerine yapılan analizler ile yerin durumu tarif edilmeye ve anlaşılmaya çalışılmaktadır ve de bu renkli boyalı paftalar çalışmaların temellerini oluşturmaktadır.

Şekil 3.2 : Ölçekler arası algı farklılığı (Çelimli, 2010)

Aslında böylece kurulan panoramik kentler, kuramsal bir Simulacrum'dan öteye gidememektedir ve kentin gündelik yaşamına kaçınılmaz olarak yabancılaşmaktadır. (De Certau, 2008)

Bu yaklaşıma bir karşıt öneri olarak sunulabilecek olan, yayanın sokak ölçeğindeki deneyimidir ki o sokak toplumsal/gündelik yaşamın dramatize edildiği bir sahne, bir jest ormanıdır (Harmanşah, 1998).

Bu noktada özne ve nesne ayrılıklarına yapılan fikirlerin ötesinde yeni birleşimler ve tariflerin varlığı önemlidir. Bütünü anlamaya yönelik çalışmalarda Merlau Ponty'nun algı, beden üzerine yaptığı incelemeler ilgi çekicidir. Kendisi, bilimin artık gözünü sonsuzluğa diken tanrısal perspektiften vazgeçip daha alçakgönüllü, daha insanca görme biçimlerinin peşine düşen bir anlayışta olması gerektiğini düşünmüştür. İnsanı vücutsuz bir zihin olarak tasarlayan Kartezyen bilim modelinin aksine; öznenin nesnelerle içli dışlı bir vücut sahibi olduğunu, kendindeki hayvanlık, çocukluk, delilik ve ilkelikle hesaplaşma dürüstlüğüne gösterebilen bir insanlık durumunun insanlık için arzuladığı bir tutum olduğunu belirtmiştir.

Merlau Ponty (2008) için çevreyi saran nesnelerin algılanmasına yönelik verdiği; limon örneği bu bütüncül yaklaşımı duyularımızda da gerçekleştirmemiz gerektiğini belirtmiştir. Ona göre; limon iki ucu kabarık oval bir biçimdir, artı sarı renktir, artı serin bir dokudur, artı ekşi bir tattır. Gene de bu çözümleme tam olarak limonu tanımlamak için yeterli değildir. Çünkü bu nitelikleri ya da özellikleri birbirine bağlayan şeyler bu çözümlemede görülmez; limon bütünlüklü bir varlıkmiş da bu nitelikler onun farklı dışavurumlarıymış gibi gelir Bir şeyin farklı niteliklerini

(rengini, tadını örneğin) “görme”, “koku”, “dokunma” ve öbürlerinin ayrı ayrı dünyalardan gelen veriler gibi görüldüğü sürece o şeyin birliği gizemini korur. Bu nitelikler her biri, öbürlerinden kesin çizgilerle ayrılmak şöyle dursun, kendisini öbür duyuların nitelikleriyle eşleştiren duygulanımsal bir anlamla yüklüdür.

Örnek olarak körlerin renklerle ilgili tanımlarında bunları belirli tınılarla eşleştirmeleri, çocuklukla ilgili anılarda belli yere ait hafızada görüntünün yanında insanın beyninde tetiklenen kokuyla ilgili çağrışımlar ya da sağır insanların dokunma duyusunda yarattığı farklı deneyimler bunlara örnek olarak verilebilir.

Analitik düşünce yerine önerilen sentez düşünce sisteminde, etkileşimli ilişkilere ve bütüne odaklanmaktadır ve parçaların ne olduğunu aramak yerine, parçanın sistem içerisinde, diğer parçalarla oluşturduğu, etkileşim desenleri ve bunların altında yatan yapıları araştırmaktadır.
(O'Connor ve McDermott 1997)

Karmaşık ve çelişki içeren günümüz kentlerine bütünsel bir bakış açısıyla yaklaşmak, bütünü oluşturan karşıtlıkların aynı zamanda bir arada kavrayışımızı kolaylaştıracaktır. Bu kavrayışın olanaklı kıldığı durumsa yeni ilişkileri anlamamızda aracı olmasıdır.

Şekil 3.3 : Kalabalıklar (Url-6)

Günümüzde düzenin temassızlık üzerine kurulduğunu savunan bazı görüşler bulunmaktadır. Sennet (2008) günümüz kentlerindeki bu durumu açıklarken, insan

bedenini duyarsızlaştırmaya yönelik modern teknolojilerin varlığından bahsetmektedir. Durumsal gerçeklikler ve bedensel faaliyetler o kadar ortadan kalkmıştır ki modern toplum eşsiz bir tarihsel olgu gibi gözükmektedir. Söz konusu bu kaymanın özünde kent kalabalığının değişen karakterindedir. Bir zamanlar bir bedenler kitlesi şehir merkezlerine sıkış tıktık dolmuş olduğu halde, günümüzde kalabalık (Şekil 3.3) dağılmıştır. Kalabalık, bir cemaat ya da siyasi güç oluşturma gibi daha karmaşık amaçlarla değil de tüketim amacıyla alışveriş merkezlerinde toplanmaktadır; modern kalabalıkta diğer insanların fiziksel mevcudiyeti tehdit edici bir şey olarak hissedilir.

Toplumsal birliktelik fikrindeki bu kayma aynı zamanda teknolojinin bize getirdiği yeni kavramlar olan ölçek, boyut ve hız kavramlarıyla da kente dair duruşlarda yeni anlamlara yol açmıştır.

Şentürer için (2004), 20. yüzyılın parçalanmanın, atomize olmanın yüzyılıyken; 21. yüzyıl ölçek, boyut, hız ve bağlı sorunlara karşılık tekrar –birleştirmenin, bütünlemenin, bağlantıları kurmanın- aradaki bağ dokusunun tesis etmenin yüzyılı olacağını söylemektedir. Bu yeni duruşlar karşısında iletişimin nasıl kurulacağı üzerine çalışmak bugünün zorunlu ödevidir. Yeni bağlantıların; iletişim, düşünme biçimlerinin; katılım yollarının; işleyiş sistemlerinin bulunması gerektiğini belirtmektedir.

Özne ve nesnenin birlikteliğinden bahsederken aslında bu tavrın etrafımızda bulunanlara karşı toplayıcı bütünleyici bir bakış açısının varlığı sezgisel bir kavrayışın anahtar noktasıdır.

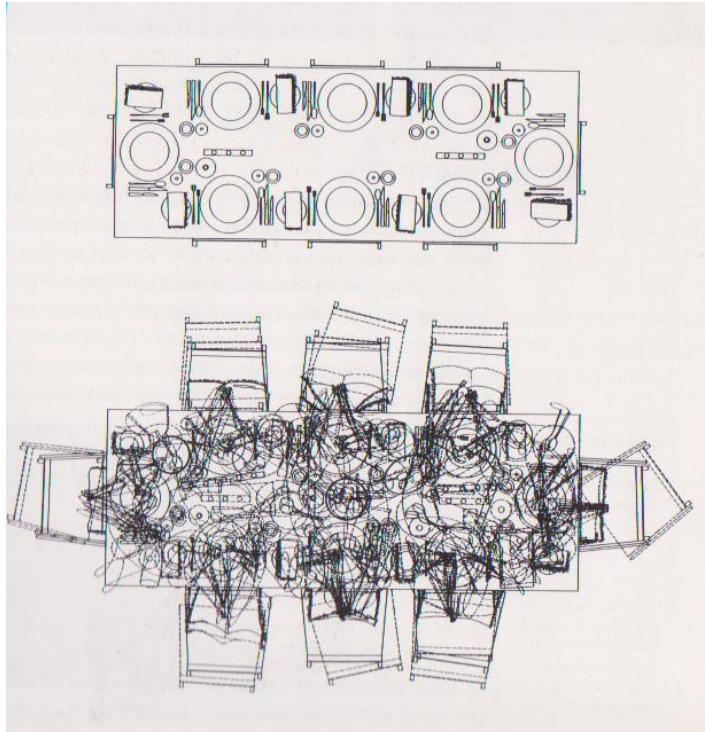
İdealist bakışa göre dünya, dünyada bilinç üzerinden harekete geçen insanın bir işlevidir ve bu nedenle dünyasını aktif olarak bilir ve biçimlendirir. Realist düşünce ise insanı dünyanın bir işlevi görür, dünya insanlarda hareket eder ve insanlar buna tepki verir. Heidegger buna karşın insanın dünyadan ayrı olmaktan çok onun içine dalmış ve onda derinleşmiş olduğundan bahseder. Buna Dasein-dünyada olmak der. İnsanın mı dünyayı, dünyanın mı insanı var ettiğini belirlemek imkânsızdır. Çünkü ikisi her zaman birlikte var olurlar ve sadece dünyada olmak gibi bütüncül bir bakışla doğru yorumlanabilir. (Seamon, 2003b)

Bu noktada; bütüncül yaklaşım bizlere sistemin birbiri ardına gelen olaylar içinde doğabilecek olan farklılıkların hatalardan öte hayatın derinliğinin bir parçasıdır.

Modernitenin toplumda yarattığı bir başka açmaz olan bilinenlerden bilinmeyenin çıkartma yanılgısı, bizlere sistemin kendi içindeki boşlukları anlamlı ya da faydalı durumlara çevirebilme refleksinin bir ürünüdür.

3.2. Bilinenlerden Bilinmeyi Çıkarma Yanılgısı

Harvey'e (2003) göre rasyonel toplumsal örgütlenme biçimlerinin ve rasyonel düşünce tarzlarının gelişmesi, efsanenin, dinin, boş inancın akıl dışılığından, iktidarın keyfi kullanımından ve kendi insan doğasının karanlık yanından kurtuluş vaat ediyordu. Ancak bu tür proje aracılığıyla, bütün insanlığın evrensel, sonsuz ve değişmez niteliklerini ortaya çıkarabilirdi.

Şekil 3.4 : Rasyonel düzenlemeye karşı hayatın kendi gerçekliğinin durumu
(Kaynak: The Metapolis Dictionary of Advanced Architecture / logic)

Bir noktada bütün insanlık, gördüğü, kavrayabildiği şeyleri bildiği ölçüde etrafımızdaki gerçekliği anlayacağını düşünmekteydi. Oysaki bilinenlerle yaşanan durum aynı değildir.

Bu durum Perez Gomez'e göre; (1983) modern bilimde krize yol açan problem, bilimlerin kavramsal çerçevelerinin gerçeklik ile uyuşabilir olmamasıdır. Evrenin atomik teorisi doğru olabilir ama insan davranışıyla (Şekil 3.4) ilgili gerçek konuları

zorlukla açıklayabilmektedir. Ayrıca mimarlıkla temel problemi, biçimin yaratılışında görmektedir. 19. yüzyıldan önce mimarın matematik ile ilgili yaklaşımı sadece biçimsel olmadığını belirtir. Vitruvius'un kategorileri olan işlev, estetik, sağlamlık; birbirinden bağımsız varlıklar olarak algılanmıyordu. Mimari yaklaşım doğaüstüydü ve ister istemez sembolikti. Kendi çalışma şekli matematiksel denklemler değil metaforu. Biçim işlevi izleyen tutum yerine biçimin insanın belirsizlik temelini belirleyen uzlaştırıcı rolünü yerine getirebiliyordu.

Şekil 3.5: Volkswagen Golf'un parçalara ayrılmış hali (Url-7)

Modern Bilimin gözlemlenebilir parçalara ayırarak (Şekil 3.5) anlama çalışmasının indirgeyici durumunu F. ve H. Yürekli aşağıdaki yazısında açıklamaktadırlar:

Real-olanın teorisi olarak modern bilim, yöntemine tanınan önceliğe bağımlı olduğu için, dolayısıyla, nesne-bölgelerinin bir güvenceye-alınması olarak, bu bölgeleri birbirine karşısında sınırlandırmak ve böyle sınırlandırılmış olarak onları bölümler içerisinde yerleştirmek, yani onları bölümllemek zorundadır. Real-olanın teorisi, zorunlu olarak şubelere ayrılmış bilimdir. (Yürekli ve Yürekli, 2004)

Heisenberg'in "Belirlenemezlik İlkesinde"; belirleme yöntemimizin etkisi belirlediğimiz nesne veya sürecin ayrılmaz bir parçası olmaktadır. Öyleyse, algıladığımız şey algımız dışında salt nesnel bir gerçekliği yansıtmamaktadır. Açıklanmak istenen durumların orijinal hallerinin gözlenmesinin olanaksızlığı, inceleme yapan kişinin varlığının orijinal durumu bozan bir etken olduğudur.

Bilimsel metotların insan gerçekliğine yansıtılmasından çıkarılan, pozitivist psikoloji ve davranışsal psikolojinin belirli görünüşleri ile örneklenen, insan deneyimlerini basite indirgeyen bakış açısı, düşünce ile eylem ve akıl ile beden arasındaki sürekliliği anlamamızı engelledi.

Mimari teorinin kesin rasyonelliği ima etmesi nedeniyle, kendi başına durabildiği varsayıldı, bütün temel felsefi sorulardan ve ilişkilerden bağımsız olarak düşünüldü. Teknolojinin değerlerine tabi olarak, ilgisi anlamda değil tasarım ve yapımda baskın olan kavramsal ve maddesel verimlilikteydi. Bu da teori ve pratik arasında gerilime yol açtı. Teori biçimsel seviyede rahatça çalışabilir ama gerçekliğe dönüşmemektedir. Pratik de varoluşsal anlamı, açıkça tanımlanmış amaçları ya da insanı değerlere referansı olmayan bir üretim süreci haline dönüştürülmüştür.

Aynı zamanda modern bilimin gözlemlenebilir parçalardan durumu okuma ve bütünü anlama çabasında indirgeyici bir tutum vardır. Parçaların arasındaki görünen ve de görünmeyen bağlar / sınırlar / ayrılıklar yaşamın kendisini gösterdiği noktalardır. Kent planlamacıları, kentte yaptıkları müdahaleleri ve bunun neden olduğu olumlu / olumsuz sonuçları gözlemleyebilmektedir. Burada alınan kararlar sonucunda yaşamda oluşan dönüşümler / kabuller / değişimler / operasyonlar bilinmeyen kısımdır.

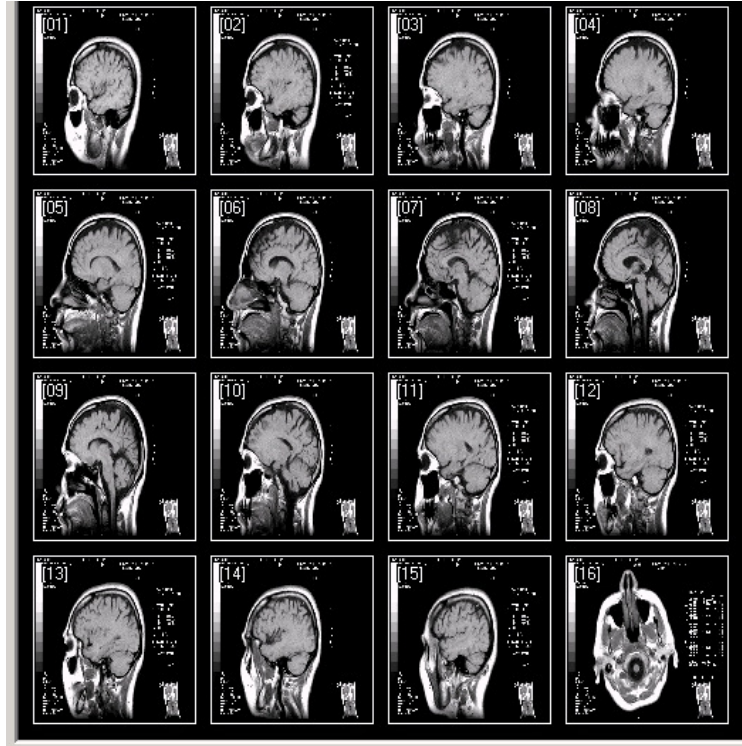
3.3. Bölüm Sonucu

Perez Gomez, (1983) insan durumunun hep var olan esrarını inkâr etmeyi gülünç bulmaktadır. Mimarlığın göz önünde bulundurması gereken de bu gizemdir. İnsan yapımızın bir kısmı gerçekliği metaforlar yoluyla yakalamak için kaçınılmaz bir istek duyar. Mimarlık sezgisel kökeninden vazgeçemez. Teknolojik süreç olan yapı bayağıdır, direk olarak matematiksel eşitlikten, fonksiyonel diyagramlardan ya da biçimsel kombinasyonun kuralından doğar. Mimarlık ise şiirseldir, dünya vizyonundan ve var oluştan doğan metaforlar barındıran soyut bir düzendir.

Burada sezgisel kavrayışın yakalamaya çalıştığı bütüncül yaklaşım ortadaki sınırları kaldırmak içindir. Sınır yaratarak aslında içerisi ve dışarısını daha belirginleştirdiği düşünülse de bu için ve dışın yan yana geldiği bir anlamda sınırın ara yüz oluşturduğu bir durumdur. Erken dönem modern mimarlığında yaratılmak istenilen şeffaflık olgusu bir aradalığı yaratma anlayışıdır. Camın yüksek katlı yapılarda

kullanımıyla mimarlıkta geçirgenliğe imkân vermiştir. Bu sayede içten dışa, tam tersi olarak dıştan içe olan bir kayış ve bütünlük hissi yaratılmıştır. Burada o dönemde gözden kaçan durum olarak kent ve çevresinde ya da dışında bu bütünlük sağlanamamıştır. Harvey'in tanımlamış olduğu yaratıcı yıkımın baş ögesi haline gelmiştir. Doğa en önemli problem olarak görülmüştür, endüstrileşme ve kentselleşme, doğa tahrip ederken işbirliğine gitmiştir.

Bilinen parçalara bölüp durumu anlamaya çalışma durumu aynı şekilde modern tıpın kullanmış olduğu MR cihazları (Şekil 3.6) ya da daha gelişmiş PET taramalarda kendisini göstermiştir. Doktorun hastanın teşhisinde birbirinin peşi alınan kesitlerden oluşan görüntü teşhis aracı olarak kullanılır. Bunlar vücudun anlık bir kesimden alınan görüntülerdir fakat bunlar hastanın sebebini anlamamızda yeterli olamamaktadır.

Şekil 3.6 : Beyinden alınan çeşitli MR görüntüleri (Url-8)

Perez-Gomez'e (1993) göre bu hastalıklı durumu, modern bilimin krizi olarak tanımlamıştır. Onun için bir doktor hastanın durumundaki krizden bahsederse; bu hastanın durumu atlatıp atlatamayacağının belirsiz olduğu andır. Bu, günümüzde batı kültürünün durumudur. Geçen yüzyılda insanoğlu, insanın halini tanımlamak için en büyük gayretini gösterdi, fakat fikirlerin sonsuz ve değişmez boyutu ile gündelik

hayatın sonlu ve değişken boyutunu uzlaştıramadı. Çağdaş insan bu ikilemin farkında olmakla birlikte, bu gerilimden var oluşunun nihai sonucuna ulaşamamaktadır.

Günümüzdeki problem bu parçalardan oluşın bilgiden bütüncül bir anlayışa geçişteki dönüşümün nasıl olacağıdır? Bu bütünselliği günümüz metropollerinde nasıl tanımlayabiliriz?

Seyyar satıcıların, (şekil 3.7) şehrin farklı noktalarında bulduğu nişlerde, ihtiyaçları doğrultusunda yaşamını sürdürmek için cevapları kendi yaratıcı kimliğiyle sezgisel olarak bulabilecek güçtedir.

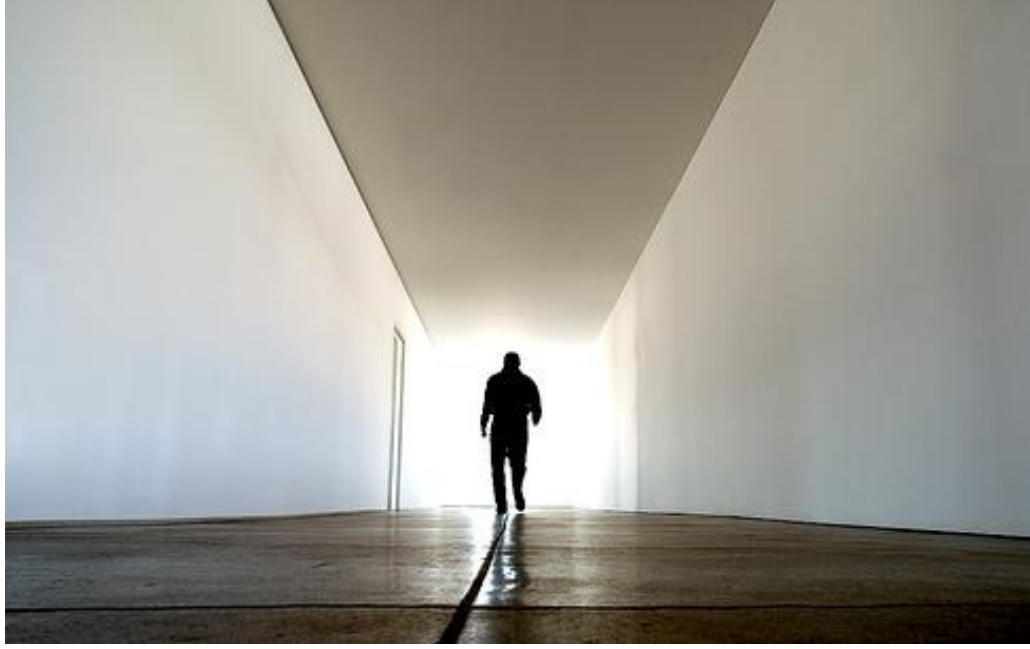

şekil 3.7 : Seyyar satıcının kentte kendini konumlandırması (Url-9)

Günümüzde mekânın fizikselliğinden daha çok, mekânın deneyimi önde tutulan bir değerdir. Mekânsal deneyimimden bahsederken sınırların ortadan kalktığı, sınırların geçişlere, ayırıcı elemanların temasa dönüştüğü ortamda mekân kendini sonsuz biçimde kendini yeniden üretir. Mekân salt bir boşluk değil; beden tarafından işgal edilen, toplum tarafından üretilen bir olgu olarak kavranır.

Christian Norberg-Schulz mekânı, insanın çevresiyle iletişim kurduğu, duygusal anlamda yüklü yer olarak tanımlamaktadır. Ona göre, mekân kavramı soyut bir tanım iken, yer ise malzeme, şekil, doku, renk ve ışığın bütünleştiği tüm somut biçimleri tanımlamaktadır. Mekânın deneyimlenmesi sürecinde, kişi mekânı birtakım

nitelikleriyle algılamaktadır. Mekân algısını sağlayan bileşenler incelendiğinde; mekân, bu bileşenlerin, kişinin mekân içerisindeki dolaşımına, yönelimine, mekânlar arası bağlantı kurabilmesine ve bu bakış açısı ile kendi sınırını tanımlayabilmesine bağlıdır. Mekânsal ilişkilerin çözümlenmesiyle, kişi mekândaki nesneleri algılamakta ve bu nesneleri esas alarak mekân içerisindeki kendi konumunu (Şekil 3.8) belirlemektedir. (Norberg-Schulz, 1971)

Şekil 3.8: Mekanda öznenin kendini konumunu belirlemesi (Url-10)

Yayanın kentte kendini konumlandırması sırasında birincil olarak kullandığı araç kendisinin çevreyi algılamasıdır. Bu algının ötelediği durumlar sayesinde kendi varlığının bilincinde olmaktadır. Bir sonraki bölümde bu algının aracı olduğu durumların neler olabileceği ve bunun karşılıkları incelenecektir.

4. ALGISAL BİR KAVRAYIŞ OLARAK YAYA

Yaya olma durumu, insanın dünyaya gelmesinden bu yana içinde bulunduğu bir pozisyonudur. Bu durum günümüzde zamanın baskıcı etkisinden dolayı boşa geçirilen bir süreç gibi gözükse de yürüyüş dünyaya açılmadır.

Her kavram özünde aynı kalsa da içinde bulunduğu çağdaki kullanım yerine göre kendi içinde devinir. “Yaya” kavramını sadece sözcük olarak alıp incelediğimizde bile geçmişten günümüze, ya da hangi tip sözlükte yer aldığına bağlı olarak sözcüğün tanımlanışı arasındaki farkları görebiliriz.

Türk Dil Kurumu’nun “yaya” başlığı altında yer alan tanımlarına baktığımızda; “Tarama Sözlüğü” içinde yer alan 1972 yılındaki yaya tanımı; “Piyade” iken, 1980 yılında, artık hayatımıza “kent” kavramı girmiştir ve artık bir Kent Bilim Terimleri Sözlüğümüz bile vardır. Kelimenin buradaki tanımı ise; “Kent içinde belirli uzaklıklara yürüyerek ulaşan kimse”ye dönüşmüştür. Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü’nde; akli kıt ya da sürüye ayak uyduramayan koyun, keçi olarak tanımlanmış yayanın, bugünün Güncel Türkçe Sözlüğü’ndeki açıklaması ise;

1. Yürüyerek giden kimse: *Halk arabalarla, kayıklarla, yaya olarak oralara kadar geliyor ve bu ağaçların altına dağılıyordu.* -A. H. Çelebi.

2. Benzerlerine ayak uydurup ilerleyememiş, gelişememiş kimse: *Spor işlerinde yayayımdır. Hele futbol gibi sporlarla uğraşmadım.* -N. Hikmet.

(TDK-Büyük Türkçe Sözlük)

şeklindedir.

Yukarıda yapılan bu en güncel tanımın ilkinde ayrı ikincisinde ayrı olarak dikkat edilmesi gereken noktalar vardır. İlk tanımın kelimeye yüklediği gizli anlam; yaya’yı geçmişteki özne olma durumundan çıkartıp artık arabalar ya da kayıklar gibi bir nesne haline getirmesi, oradan pası alan ikincisinin zavallı öznenin nesne olduğu yetmezmiş gibi, benzerlerine ayak uydurmazsa asla gelişip ilerleyemeyeceği vurgusudur.

Herkesin bir arabası olmalı ve yaya da araba da nesneyse öncelik hızlı olanda yani arabada olmalıdır. Özne olan nesne arabanın içine binerek kendini daha hızlı hisseder, arabası bedeni olur ve onun kuralları başkadır. Kentte yaya olmaya çalışan, hala kendi bedeninin sahibi insanlar ise yaya geçitlerinde arabalardan kaçmaya çalışan gölgeler haline gelir. Yaya olmanın içeriği ve potansiyeli böylece hem boşalır hem değişir.

Dolayısıyla şu anda “yaya” kavramının insan algısında yarattığı çağrışımlar da bu doğrultuda modern yaşamın getirdiği/dayattığı bir çerçeveden algılanmaktadır. Oysaki yaya içinde yürürken beş duyumuzla birden algılayabildiğimiz hayatı kapsayan bir özne olmak demektir.

Günümüzde otomobil, kentlerde tıkanıklıklara neden olmasına ve günümüz trajedileri yaratmasına rağmen gündelik yaşamın en önemli aracıdır, bedeni milyonlarca insan için neredeyse gereksiz hale getirmiştir. İnsan oturan ya da hareket etmeyen bir varlık olmaya başlamıştır ve birçok insanın yaşamının yerini de protezler almıştır. (Le Breton, 2003)

Ayrıca Sennet’te (2008) kentteki hızın, insanların birbirleriyle ve kent ile temasını azalttığını belirtmektedir. Kent, içinden kolayca/hızlıca geçip gidilebilecek bir mekân olarak algılanmaktadır. Hız ve bununla birlikte gelişen otomobil hareketi sonucu, yaya hareketi azalmaktadır. Kent mekanındaki –sokak, kafe, mağazalar, otobüsler, metro vb.– ilişkiler ise, deneyim ve etkileşim ilişkilerinden çok bakış ilişkisine dönüşmektedir.

Yeni coğrafyayı mümkün kılan fiziksel deneyimdir, hız deneyimidir. İnsanlar bugün inanılmaz hızlarda seyahat etmekte, bu hareket teknolojileri sayesinde sıkışık merkezlerden çevre mekânlara genişlemeye imkân bulmuşlardır. Böylece mekân salt hareket amacının aracı haline gelmiştir. Bu hareket güçlerine esir olmuş kent mekânının görünüşü zorunlu olarak nötrdür. Sürücü arabasını, ancak kente özgü dikkat dağıtıcı özelliklerin asgariye inmesi sayesinde güvenle sürebilir. Kent mekânı hareketin bir işlevi haline geldiği için kendi içindeki uyarım kapasitesini iletir ve de sürücü mekânın içinden geçip gitmeyi ister, onun tarafından uyarılmayı istemez. (Sennett, 2008)

Bu durum bizlere şehir içindeki algılarımızın ne kadar sınırlı durumlara düştüğünü göstermektedir. Aynı şekilde Simmel’de bu durumu şehir içinde bıkkınlık (Şekil 4.1) durumuyla açıklar.

Bıkkınlık- belki de başka hiçbir ruhsal fenomen, metropolle böylesine dolaysız bir bağ taşımaz. Bıkkınlığın birincil nedeni, sınırları uyaran birbirine zıt unsurların hızla değişmesi, son derece yoğun ve sıkıştırılmış halde olmasıdır. Sınırsız zevk peşinde geçirilen bir hayat, sonunda insanı bıktırır – uyarılan sinirler, öylesine uzun bir süre boyunca bütün güçleriyle tepki vermeye zorlanmıştır ki, artık hiçbir şeye tepki vermez olur. Aynı şekilde, çok daha zararsız izlenimler, birbiriyle çelişecek biçimde ve büyük bir hızla değiştiklerinden, son derece şiddetli tepkiler vermeye ittikleri sinirleri amansızca zorlayarak, dayanma güçlerini, yeni duyular karşısında uygun enerjiyle tepki verme noktasında bir yetersizlik ortaya çıkar. (Simmel, 2004)

Şekil 4.1 : Şehirdeki Zamanın Bıkkınlık Veren Baskısı (Lang, 1927)

Her iki durum içinde ortak olan, bireyin metropolde var olmak için çeşitli stratejiler gerçekleştirdiği ve bunun yöntemi olarak da algılarının bazılarını bilinçli / bilinçsiz olarak belli noktalarda kendine bariyerler koymasındır. Bir anlamda çevresine karşı duyarsızlaşması ve de yabancılaşma durumudur. Hız, kaçış ve pasiflik; işte yenedünya bu üçleme arasındaki gelgitler arasındadır. Bu noktada; yaya durumundaki bedenin algılarının zenginliği, bu duruma karşı koyabilecek güçleri barındırmaktadır. Yürüyüş dünyayı duyumsamaya götürür, inisiyatifi insana bırakan eksiksiz bir etkinliktir. Bedenin pasifliğine ve dünyadan uzaklaşmaya neden olan trenden, arabadan farklıdır ve sadece bakışa ayrıcalık tanımaz. İnsan hiçbir şey için,

geçen zamanın tadını çıkarmak için yürür, yolun sonunda kendisini daha iyi hissedebilmek için yaşamda bir dolambaç yapmak amacıyla, yabancı yerleri ve yüzleri keşfetmek için, anlam ve duyumsallık açısından tükenmez bir dünyayı bedeniyle iyice tanımak için ya da sadece önünde bir yol olduğu için yürür. (Le Breton, 2003)

Yayanın çevresiyle bulunduğu etkileşimde algıların potansiyellerini açması bir anlamda farklı bir okumayı olanaklı kılacaktır. Bu algısal durumda ilk adım, beden varlığını keşfetmektir.

4.1. Bedenin Keşfi

Perez-Gomez'e göre (1983) algılama bilmenin birincil biçimidir ve bedenin strüktüründen ve bedenin dünyayla ilişkisinden ayrı var olamaz. Ponty'nin dediği gibi bu sahiplenilmiş beden, dünya hakkındaki bütün formüllerin yeridir. Sadece mekân ve zamanı değil, mekânsallık ve zamansallığı da içerir. Bedenin boyutu vardır. Hareket yoluyla dışsal gerçekliği polarize eder ve anlam aracı haline gelir.

Modern mimarlar ve şehirciler yaptıkları tasarımlarda insanın bedeniyle kurulan aktif bağı bir şekilde kaybetmişlerdir ve bu da mekândaki duyusal yoksunluğu beraberinde getirmiştir.

İnsan bir vücut ve bir ruh değil, bir vücut ile bir ruhtur. Dışımızdaki her varlığa ancak ve vücudumuz üzerinden erişebiliyoruz; dışımızdaki her varlık da böylelikle insan özelliklerine bürünüp bir ruh ve vücut karışımı haline geliyor. (Merlau-Ponty, 2008)

Maurice Merlau Ponty "Göz ve Tin" de, bedenin canlılığının, beden bölümlerinin yan yana birleştirilmesi ile değil de, görünen ile görünür arasında, dokunan ile dokunulan arasında, bir gözle diğeri arasında, el ile el arasında bir kesişme olduğunda, hissedilen-hissedilirin kıvılcımının parlamasıyla ortaya çıkana bağlamaktadır. Beden ne gördüğümüz fiziksel bir nesnedir, ne de başka bir yerden tinin otomata inmesidir. Ponty için yaşayan beden, çevresindeki şeylerle var olan, değiş tokuşlar sistemi içinde evrilen, bir var olma biçimidir. Beden çevresindeki şeyleri, hareket etmesiyle kendi etrafında bir çember hainde tutmaktadır, şeyler yaşayan bedenin etkisi bir etkisi ya da uzantısıdır, onun tenine geçmişlerdir, onun

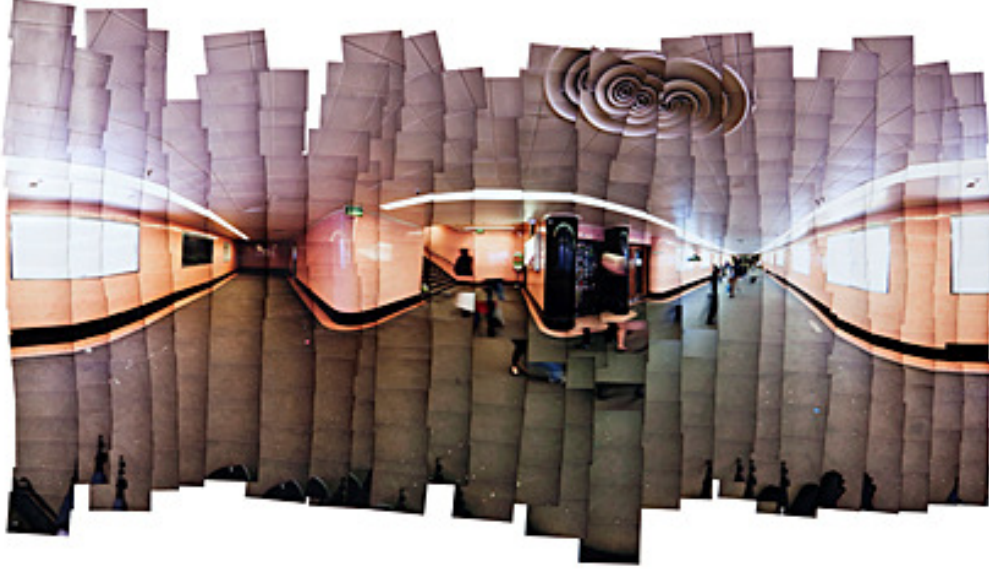
bütüncül tanımına dâhildirler. Bu birlikte var olma durumunu dünya vücudun kumaşından yapılmıştır sözüyle kendisi anlatır.

Şekil 4.2 : Senin Bedenin Bir Savaş Alanıdır (Krugler, 1989)

Bu noktada insanın nesnelerle olan ilişkisi mesafeli değildir, her nesne vücuda ve yaşama seslenir, insan özelliklerine bürünür, tersi de geçerlidir, bu nesneler sevilen ya da nefret edilen davranışların simgeleri gibi insanın içinde yaşar. Yaşanan bu durum için bedenin bir savaş alanına (Şekil 4.2) benzediği söylenebilir. Her türlü koşulda etrafındakilerle yaşanan bu etkileşim kendi içinde bir mücadeleyi barındırır.

Bu algılanan durumu incelerken bedenin kendi içindeki algı dinamikleri önemlidir. Dervişoğlu'na (2008) göre, mekân içinde farklı noktalardaki iki nesneyi aynı anda görmemize imkân yoktur. Gerçekte bakan öznenin karşısında “bakışın, uzamın bir parçasından öbürüne geçmesi için gerekli sürenin, hep uzam parçalarının arasına girdiği ve varlığın verili olmayıp zaman prizması içinde görüldüğü ya da sızdığı bir dünya” vardır. Algılanan dünyada “bakışla, görüntüyü tararken her an belli bir bakış açısının boyunduruğu altına” girilmektedir. Dolayısıyla mekân algısı gerçekte doğrusal değil, her bakılan nesnede yakınlık uzaklık ilişkileri ile yeniden kurulmaktadır ve farklı odaklara göre, aynı nesneye dair algılar, zamansal değerler içinde değişkenlik göstermektedir. (Şekil 4.3)

Şekil 4.3 : Metro istasyonun farklı bakış noktalarının aynı anda görülmesi
(Milbourne, 2009)

Tüm duyuları aktif halde olan ve mekânı kavrayan beden pek çok davranış katmanıyla mekânı dönüştürme potansiyeline sahiptir. Bedenin hareketiyle mekân, zamansal ve performansa bağlı dinamik bir yapıya dönüşmektedir. Bedenle kavrayış sayesinde mekân, beden ve nesneler dinamik bir yapıda olur.

Buradan insanla şeyler arasındaki ilişki zorlayıcı bir mesafe bulunmamaktadır. Daha belirsiz bir ilişki vardır. İnsanı şeylerden ayrı bir zekâ gibi, şeyleri de her türlü insanca özellikten yoksun saf nesneler gibi görmekten alıkoyan baş döndürücü bir içlidişlilik vardır. Bu içlidişli durumun kendisi aslında mekânsal ve zamansal ifadelerini bulabildiği ölçüde günümüzün mekânlarındaki duyusal yoksunluğu çözebiliriz. Nesnelerin etrafında yaşayan beden bunlarla karşılıklı etkileşimler içinde bulunmakta ve her bir etki karşısında bambaşka tepkileri (Şekil 4.4) de beraberinde getirmektedir.

Rush'a (2009) göre insan bedeni için yapılan inceleme ve teorilerde onu fiziksel bir nesne olarak görüldüğünü belirtmiştir. Tıp biliminin bağlı kaldığı insan, vücudunun doğasına bağlıdır. Ama buradaki içinde olma durumu, bir şişenin içindeki sıvının hacmi olmaktan çok daha farklı bir durum olduğunu belirlemiştir. Ona göre içinde olma hali uzamsal bir kapsamadan daha çok, bizim bedenimizle olan ilişkimiz fiziksellüğün yanında mahrem yanı da vardır. Bu mahremlik düşünsel olanın işaretidir.

Şekil 4.4 : Bedenin esnekliği ve olanakları
(Kaynak: The Metapolis Dictionary of Advanced Architecture /topological)

Günümüzde bedenin gerçekliği kavrayış biçimi olarak duyularımızdan bahsedebiliriz. Duyularımız içerisinde görsel imajların baskınlığı aşikârdır. Bu durumun kökenlerini Yunanlılar'a kadar götürebiliriz. Tapınaklarını şehrin en görülebilir ve yüksek noktasına koymaları, tapınaklarında görsel perspektif yanılgılarından yararlanıp kullandıkları çeşitli hilelerle olduğu ölçüden daha büyük gösterme çabaları bunlara örnek olarak verilebilir.

Pallasmaa (2005) günümüzdeki bu durumdaki değişiklik daha çok görsel baskınlığın ötesindeki değişim bulunmaktadır, artık mimarlık kamera gözünden hızlı şekilde sabitlenerek çekilmiş bir sanat durumundadır. Kendi kültürümüzün resimleri, sabit bakışı resme indirerek plastikliğinin kaybolmasına sebep olmuştur. İçinde bulunduğumuz dünyadaki kendi oluşumuzu deneyimlemek yerine, dışarıdan dikkatle bakılan retina üzerindeki imajların izleyicileri durumunda olduğumuzu söyler.

Bu da bir yerde hislerimizin yadsınmasıdır. Plastikliğin binalarda kaybolması da dille ve bedenin akılla olan bağlantının kopması demektir. Bunlar kendi başına izole edilmiş belli bir mesafede olan havalı durumlara bürünür. Dokunsallığın kaybolmasıyla mimarlık itici bir şekilde düz, keskin kenarlı, önemsiz ve gerçek olmayan duruma dönüşür. Günümüzde yansıyan geçirgen yüzeyler de bu yabancılaşmayı ve gerçek dışılığı kuvvetlendirir. Bu bakışın geri dönüşünü etkisiz bırakır ve hareketsiz halde duvarın arkasındaki göremez ve hayal edilemez duruma dönüştürür.

Aynı şekilde mimari temsil aracı olarak kullanılan üç boyutlu modellemeler görsel ürünlerden öteye gidememektedir. Bu görsel modeller, dokunsallıktan uzaklaşmalara sebep olmakta eskizlerin ve maketlerin yerini alarak bir anlamda temsil ettiklerini zamansızlaştırmaktadır.

Bu nokta da duyularımızın hepsini birden kapsayabilecek olan durumların varlığı önemlidir. Yürüyüş bunların her birini kimi zaman birer birer, kimi zaman karşılıklı etkileşerek kapsayabilmektedir.

Şehir içinde bedenle yürürken yüzleşme söz konusudur, bacaklarla bir kemerin uzunluğu veya bir meydanın genişliği ölçülenebilir. Bilinçsiz bakış, katedralin cephesinde vücudun iz düşümünü sağlar, çünkü bu sayede binayla beden arasındaki mesafe konumlandırabilir ve de vücudu bir ölçme işlevi olarak görür. Dışarıdakileri zihne görünür kılar. Şehir insanın bedeni sayesinde oluşur, beden şehrin içinde kendisinin farkına varır.(Pallasmaa, 2005) Beden sadece hissel bir varlık değil aynı zamanda hafıza, rüya, geçmiş ve gelecekle birlikte zenginleşen bir durumdur. Bedensel hafızamız olmadan hafızanın kapasitesi olmazdı. Dünya beden üzerinden yansır, beden dünyada görülür. Duyularımız sayesinde dünyaya dokunabiliriz. (Şekil 4.5)

Pallasmaa (2005) için kapı kolunu, mekânla tokalaşmanın bir ifadesi olarak görmektedir. Dokunma duyusu geçmişten kalan parmak izlerine dokunmayla bize zamanla ve gelenekle ilişki kurmayı sağlar. Dokunma sonucu zihinde oluşan kavramaya yönelik süreçte, dokunulan nesnenin fiziksel yapısından başka, varoluşuyla ilgili bir takım bilgiler üretilmeye başlanır. Nesne eş zamanlı olarak gelecekteki potansiyelinin bir göstergesi ve geçmişin bir belirtisi olarak algılanmaya başlanır.

Şekil 4.5 : Sevgililer (Magritte, 1928)

Bedenin ve duyuların keşfiyle birlikte çevreyi ve etrafta olup bitenleri anlamaya çalışırız. Bunun sağlamış olduğu potansiyelleri de yürüyüşle birlikte anlaşılabilir bir durum olduğunu ve bununda estetiksel bir pratik olarak yürüyüşü inceleyerek ortaya çıkarabilecektir.

4.2. Estetik Bir Pratik Olarak Yürüyüş

Güzellik üzerine yapılan fikirler bir anlamda estetiğin konusu olmuş; güzel sıfatı taşıyan nesnenin varlık karakteri araştırılmıştır. Daha sonraları güzel, onu görülebilenin gözündedir yaklaşımıyla; uzun yıllar özneye atfedilen bir kavram olarak görülmüştür. Tüm çağlar boyunca öznellik ve nesnellik arasında konuşulan estetik, Husserl'in olguların kendisine dönelim çağrısı ile başka bir zemine girmiştir.

Bugünün değişen değerler ve çoğulcu yaklaşımlar çerçevesinde sorunu ele aldığımızda estetik, insanın herhangi bir bağlamda oluşan deneyiminin sahnelediği bir olgu olarak düşünülebilir. (Aydınlı, 2004)

Bu noktada yürüme eyleminin, estetiksel bir kavrayış olarak ele alınmasındaki sebep, bunun insanın çevresiyle olan ilişkileri bağlamında bir deneyimin var olduğu, bunun da bazı olguların anlaşılmasında yardımcı olabileceğinin düşünülmesidir.

Aydınlı (2004) estetik yaşantı kavramını ortaya koymaktadır. Yaşantı kavramı, yaşanan olayların zaman ve mekân ilişkisini, oluşumuna ilişkin temel yapıyı açıklar. Bu temel yapılar hem nesneden, hem de öznenin kaynaklanan özellikler taşır; birbirlerine göndermeleri olan ara yüz olarak düşünülebilir. Algılanan nesneden kaynaklanan etki ve algılayan öznenin tepkisi içimizdeki ve çevremizdeki yaşam enerjisi ile sürekli oluş halindedir. Yaşantı dinamik bir olgudur; yaşanan şimdiki zaman, geçmişin anımsanması ve geleceğin sezinlenmesi, tümü eşzamanlı olarak zihnimizde canlanır ve her defasında yeni okumalar sağlar. Duyularımızın tanıklığını ve sezgilerimizin açıklamasını düzene sokmak için oluşturduğumuz bu çerçevelerden estetik olgusuna baktığımızda “estetik yaşantı” kavramı, tüm duyuşsal ve zihinsel mekanizmaların fizik ortamla ilişkisini açıklar. Bir anlamda yaşam deneyimi olan estetik yaşantı, deneyim sözcüğünün ötesinde anlamlar taşıyan bir olgudur; hem onu izleme sürecini, hem de sonucunu ilgilendiren bir bütünlüğü içinde barındırır.

Yaya olma durumunda kişi, etrafıyla etkileşim içindedir. Bu etkileşimde, yaya ile kendisinin dışında olan oluş arasında bilgi akışı bulunmaktadır. Bu bilgi akışı, bir

anlamda alışveriş gibidir. Yaya çevresindekilerden aldığı kadar çevresindekilere de vermektedir. Yayanın varlığı, bulunduğu ortama bir şeyler katabilmek ya da anlamlandırmaktır.

Norberg Schulz 1988’de bunu anlamın talebi olarak dile getirmiştir. Geçmiş dönemde çevremiz sadece kirlilik ve kentlerin plansız yerleşiminden değil, insanın aidiyet ve katılım hissine izin veren niteliklerin kaybından da etkilenmiştir. Sonuç olarak pek çok insan hayatlarının anlamsız olduğunu hissetmiş ve yabancılaşmışlardır. Anlam terimi rakamlarla belirtilmeyen bir şeyi ifade eder. İnsan niceliklerle değil salt faydanın ötesine geçen değerlerle tanımlanır.

Burada yayanın deneyimini açıklarken, evlerde televizyonları izlemek için kullanılan ev sinema sistemini örnek olarak verebiliriz. Burada aynen bu sistemde olduğu gibi; yayanın etrafı sesin deneyimini uzamsal olarak hissedilen bir düzeneğe dönüşmüştür. Yaya, bir taraftan etrafı binalarla çevrilidir, diğer yanda ise yeni görsel, dokunsal ve işitsel deneyimler mevcuttur. Bu deneyimlerin hiçbirisi algının andan ana değişmeyen perspektifleri ve sürekli alışılmışın dışında olan tamamen sabit, kıpırdamayan tesiri etkisinde değildir. (Rush, 2009)

Bu etkileşim sayesinde deneyimin kendisi şekillenmiştir. Buradaki deneyimin anlamı olarak, bedeni algının bir meskeni olarak tanımlayabiliriz. Algı bir ön-bilinç olma durumudur. Bedenin algısında beyindeki biliş gitmeden önce insana ilk değdiği noktadır. Bunun birçok farklı durumu barındırmaktadır.

İhsan Bilgin’ine göre Scott Lash’in tanımladığı bilişsel (cognitive) tutumun karşısında estetiksel bir durumun varlığından bahsetmektedir. Bilişsel tutum enerjisini, motivasyonunu zihinsel ve kavramsal olandan alırken, estetik tutum duyusal olan üzerinde işlem yapıyor, algısal ile temasa geçiyor öncelikle. Birincisi soyutlamaya, genellemeye, yani uzaklaşmaya dayanıyor; ikincisi ise somutlamaya, özgülleşmeye, yani yaklaşmaya. Bilişsel tutum, özel (aykırı), mevcut (fenomenal) olanı genel (düşünülebilir, kavramsallaştırılabilir, sistematize edilebilir vb.) açısından işleme, eleştiriye tâbi tutar, değerlendirir. Estetik tutum ise tam tersine zihinselleştirilebilir olan geneli, özeli (fenomenal) merceğinden görür, değerlendirir, eleştirir. Birinci kanal içinde bulunduğumuz dünyayı yanlış işleyen (en azından "olabileceği kadar iyi işlemeyen") bir mekanizma gibi gösterir, daha iyi işleyişin imkânı aracılığıyla. İkincisi işe şaşırtır: Mevcut işleyişin içinde karşılaşmaya hiç

hazır olmadığımız, beklemediğimiz bir durumla, bir şeyle dolaysız olarak yüzleştirerek yapar bunu. Karşımıza bir ihtimali değil, anın kendisini çıkarır. Karşılaşma sonrasındaki muhakemeye değil, karşılaşmanın kendisine yapar yatırımını. Tekrarlanmaya, birikmeye, çoğalmaya yatkın değildir. Belirir, iz bırakır ve yiter. Her seferinde yeniden başlamak, yeniden deneyimlemek gerekecektir. (Bilgin, 2001)

4.3. Örnekler Üzerinden Yayanın Ele Alınması

Yürümenin bir eylem aracı olarak dönüştürücü etkisi;

Yeniden kullanılmasıyla ilgili yarışmaya açılan “High Line” 1980 yılından beri kullanılmamaktadır, şu anki görünümü ise, Manhattan kent gridinin üzerinden asılı olarak geçen çimenlik bir koridor gibidir. HL için de semt sakinleri tarafından “Friends of the High Line” (FHL) kurulmuş ve bu demiryolu hattının yıkımını engellemek amacıyla çok mücadele vermişlerdir. Yarışmayı Diller Scofidio+Renfro’nun projesi kazanmıştır. Mimarlarının ifadesiyle “bir zamanlar kent altyapısının yaşamsal bir bileşeni olan HL’in melankolik, asi güzelliği” projelerinin esin kaynağı olmuştur. Yeni tasarımlarının bu bölgeyi, içinde çeşitli performans alanlarının da yer aldığı bir yürüyüş parkına, batı yakasının üzerinde asılı bir kamusal alana dönüştürmesi öngörülmüştür.

Şekil 4.6 : High Line’nin yapımından önceki hali

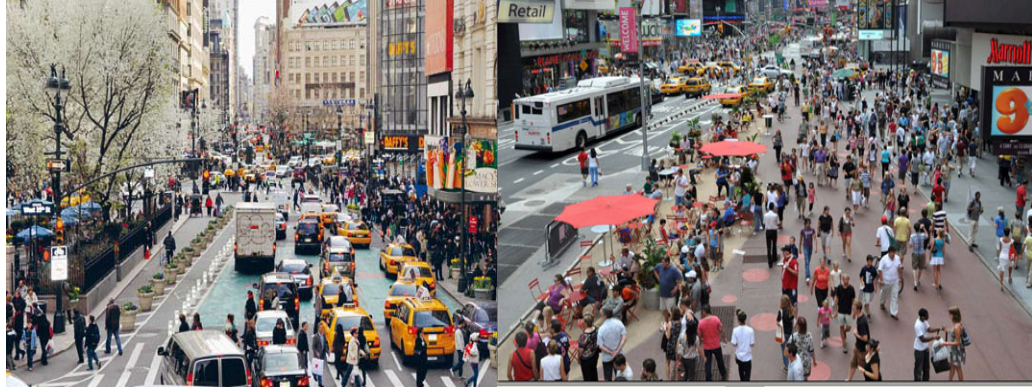

Şekil 4.7 : HL için Yarışmada Diller+Scofidio'nun Kazanan Projesi

1.9 km yol boyunca 20 blokluk yerleşimin arasında uzanan toplam 29000 m² bir alanı kaplayan bu projedeki hedef, kentsel doku içinde yok sayılan doğanın endüstrileşme sonrası kullanılmayan alanın tekrar doğaya geri verme çabası olarak görülebilir. Projede hedeflenen bitmemiş, zaman içerisinde değişen ihtiyaçlara ve isteklere göre değişebilen dinamiksel bir bağlamın isteklerini barındıran bir yapı olmasıdır. Yoğun araç trafiğinin yaşandığı Manhattan'da üst kotta farklı bir rota oluşturularak seyri zevk halinde olan bir yere dönüştürmek istenmiştir. Bu sistemin içerisinde doğal hayatın çok farklı bitki türlerini barındıran ekolojik bir sistem önerilmiştir.

Sürdürülebilirlik kavramı üzerinden Yürüme Eylemi ve New York Örneği;

İstanbul Urban Age Konferansında, New York Şehri Ulaşım Departman'ından yetkili kişi Janette Sadik-Khan'ın, nüfus yoğunluğunun en fazla olan metropollerinden birinde yaya ve arabaların kullanımını dengelenmesine yönelik yaptıkları çalışmalar ilgi çekicidir. Aslında buradaki ana hedef trafik yoğunluğunu azaltabilme ve karbon salınımını azaltarak sürdürülebilir bir çevre yaratabilmektir. Bu hedefte giderlerken New York gibi kalabalık bir kentte bu durumu yaya da öncelik tanıyan senaryoların gözetilmesi sayesinde kent içindeki pozitif etkisi çok kısa sürede kendisini göstermiştir.

Şekil 4.8 : Manhattan’da yayalaştırılmış kent sahnesi olarak yollar;önce ve sonrası

Arabanın kent yaşamında belki de doğum yeri olan Amerika’da bu tarz hareketlerin varlığı sayesinde trafikte yoğunluğun önüne geçilmeye çalışılmış daha yaşanabilir çevre yaratmak istenmiştir. Bisiklet parkurlarına verilen alanlar, arabaların kullanmış olduğu geniş bulvarların kentteki yayaların yürüyüş parkurlarına ve çeşitli kamusal açık alanlarına dönüşmesiyle Manhattan Caddeleri iş peşinde koşturan ciddi yüzlerin gezindiği alanlardan renkli, hayat dolu bir ortama dönüştüğü resimlerden ilk başta göze çarpan atmosferlerdir.

Mahalle Ölçeğinde Ev ve Yaya;

Şekil 4.9 : Kazuhiro Kojima ve Coelacanth Con’un Hanoi’deki Yerleşim Önerisi

2002-2003 yıllarında Kazuhiro Kojima ve Coelacanth’ın ortaklaşa üretmiş oldukları Vietnam’ın Hanoi şehrinde önermiş oldukları mahalle ölçeğindeki bir yerleşim projesidir. Projede “*Hanoi Modeli*” olarak tanımlanan fikir, evler arasında üç

boyutlu bahçeler yaratarak, geçirgenliği olan ve arazinin yüzde ellisine oturan bir yapı yoğunluğu yaratarak hektarda 1000 kişiyi geçmeyen bir mahalle tasarlanmaktadır.

Projedeki yaya aksları ve bahçeler sayesinde hem yapı yoğunluğunda yaratılmak istenen boşluk sağlanmış, hem de komşuluk ilişkilerinin daha çok önemli olan bu kültürde yaratılmak istenen karşılaşmalar için oluşacak zemin sağlanmıştır. Tasarımda bu konutlarda yaşayacak ailelerin ekonomik geliri alt seviye de olduğu için arabaların park yeri olarak kullanacakları garajlar tasarım verisi olarak alınmamış bunun yerine işe gidiş gelişlerinde kullandıkları bisikletler için gerekli boşluklar dolaşım alanların altında kalan yerlerde çözülmüştür.

Asya kültüründe insanlar yaşamlarının büyük bir kısmını kapalı kapılar ardında geçirmek yerine evlerin dışında yaşamaktadır. Aynı zamanda yaratılan boşluklar sayesinde çok nemli aylarda doğal bir havalandırma imkânı sağlamaktadır.

Kentsel bir Merkez Olarak Yürüyüş Yolu;

Şekil 4.10 : Vito Acconci'nin Japonya'da istasyon yolundaki bir yaya geçidi

Vito Acconci'nin mimarlık eyleminden önce 1970'lerin başında itibaren kamusal ve özel alana dair yapmış olduğu birçok yerleştirme ve sanatsal çalışmada bulunmuştur. Bunların arasında en bilineni 1969 yılında "Following Piece" isimindeki çalışmasıdır. New York Sokaklarında rastgele sokaklarda karşılaştığı insanları takip ederek onları kayda almış ve onların kamusal alandaki gezintilerinden Acconci'nin giremeyeceği yürüyen kişinin kendi özel mekânlarına kadar geçen süreyi gözlemlemiştir. Bu takip kimi zaman birkaç dakika, kimi zaman birkaç saate kadar farklılık göstermiştir. Daha

sonra bu sanatsal çalışmaların yanında kendi stüdyosunu kurmuş ve kamusla alanda çeşitli yürüyüş parkurları, metro istasyonları gibi çeşitli işler yapmıştır. Burada ele alınan örnek olarak onun Japonya’da 1996–2000 yılları arasında Tokyo’daki Shibuya Tren İstasyon’u örneği ele alınmıştır. Bu yapı 15 x 15 x 60 m boyutlarında çelik, ayna ve polikarbon malzemelerinden yapılmış bir geçittir. Bu yapı, trafiğin yoğun olduğu arabaların, binaların ve otobüslerin arasında kalan bir koridorda yerden uzanan, aynaların farklı açılarda yerleştirildiği ve Venedik tarzı güneş kırıcı biçiminde yapılmış bir yapıdır. İçerisinden geçen yaya etrafında sürekli değişen imajları görürken sanki bir film içerisinde gibi hisseder bu geçiş bir çeşit *flip-book*’u andırır. Bu geçiş sırasında etrafınızla olan bağ tamamen kopar ve adeta kendi içine bir yolculuk gibi geçen 1 dakikalık bir serüven şeklindedir.

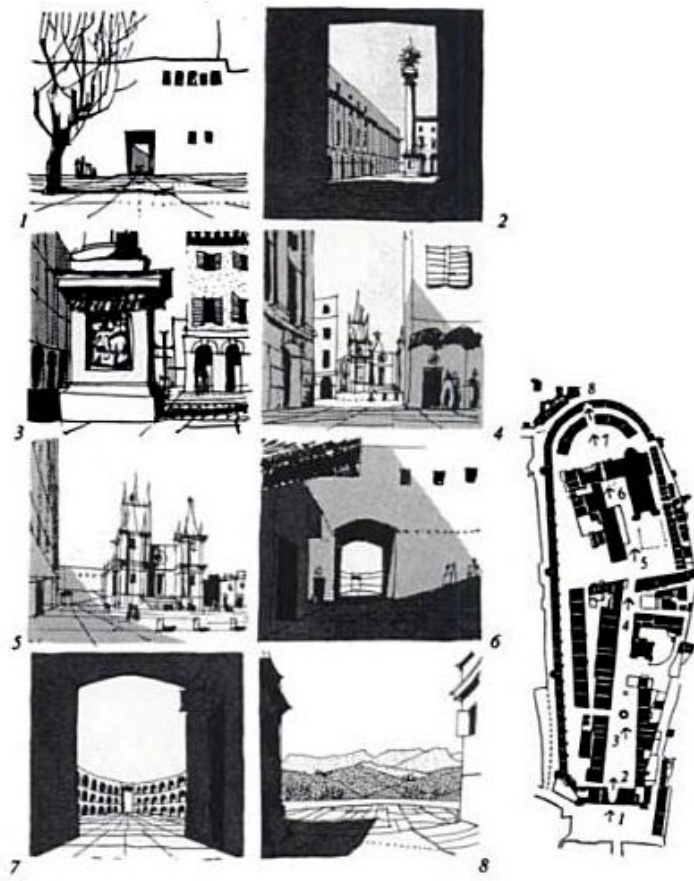
4.4. Bölüm Sonucu

Bedenin keşfiyle ve estetik bir pratik olarak yürüyüşün sağladığı olası potansiyeller ve bu durumun, insanın çevreyi algılayışında ne tür öteleyici imkânları barındırdığı olmuştur. Bunlar sayesinde, günümüzde yaygın olarak etki altında olan görsel etki ve tepkilerin ötesinde diğer geriye kalan 4 duyunun da yürümede karşılıkları bulunmaya çalışılmıştır. Görme, dokunma, tat, duyma ve kokunun yürüyüşün açılımlarını ve ifadelerini sağlayabileceği 5 farklı oluş durumudur.

Bilgin’e (2001) göre estetiksel bir tutum olarak duyularımızı devreye sokmak aslında zihni, akıl yürütmeyi, ölçüp biçmeyi devreden çıkaran; sonra yeniden devreye sokmak için çıkaran, bunun için de görmeye, işitmeye, koklamaya, tatmaya, dokunmaya, dolaysız deneyimle yüzleşmeye çağıran bir durumdur. Duyularımızla aracısız yeniden yüzleşip, duyularımızı bir kez daha duymamızı, deneyimin ateşleyicisi haline getirmemizi istemektedir.

Yürüyüş, mahalin (*site*) anlaşılmasında kullanılan ölçüsel mantıkları, incelemeleri, sabit ve statik gözlem noktalarından çizilen konumları sorgulayarak onları belli bir akış içerisinde anlamamızı sağlar. Bizler yürürken mahalle karşılaşmamız hareket halindedir ve birinden diğerine ilişkiler içindedir. Bu şeylerin görünümü belli bir yere gittiği ya da geldiği durumlarında farklılıklar bulunmaktadır. Gözlemselden, analitike, ya da önerilere yapılan girişimlerden daha çok müdahil olarak ve mahalin içerisinde hareket ederek, yürüme tasarım metodu olarak bize ihtimali belirli bir biçime dondurmadan günümüz koşulun ötesinde hayal edebilmemizi sağlar.

Cullen (1961) “Townscape” adlı kitabında mekân üzerinden hareketin duygusunu çizmiş olduğu eskizlerle (Şekil 4.6) yakalamıştır. Yerin algısına ve mekânın görüntüsüne ek olarak, nesne ve hareket arasındaki ilişkiyi anlamamıza yardımcı olur. Şehirlerin iki boyutlu planlarına yaşam getirerek, eskiz olarak çizdiği perspektif diziler sayesinde geçişleri, zıtlıkları ve üç boyutun güçlü etkisini vurgular. Bir anlamda şehrin bağlamını ve yerini ifade ederek tasarım analizine ve eleştirisine olanak sağlar. Aynı zamanda bunlar sayesinde şehirleri algılamamızda ardışık algının varlığından bahsederek zaman vasıtasıyla mekânı, mekân vasıtasıyla zamanı tanımlar.

Şekil 4.11 : Cullen’in ardışık algısının kent içindeki panoramaları (Cullen, 1961)

Steven Holl 1986 yılında, “Milan Porta Vittoria” projesinde tasarımını plan üzerinde belli parçalar halinde seriler halinde üç boyutlu bakış açıları çizmiştir. Daha sonra bu parçalar bütün bir kentsel plana dayanak noktası olacak şekilde birleştirilerek günümüz şehirlerin yayılması eğiliminin tersine ağırdan hafife doğru bir merkezkaç hareketi fikri oluşturmuştur. (Holl, 1994)

5. SONUÇ: KENTTEKİ YÜRÜNEBİLİRLİK OLGUSU İÇİNDE KULLANILABİLECEK SENARYOLAR VE TAKTİKLER

Kişi yaşamı boyu,
bir yerde takılıp kalıp,
yolda olduğunu sanabiliyor;
ya da, ters taraftan,
sürekli yürüdüğü halde,
bir yerde durduğunu...
öyleyse önemli olan,
bir yerde bulunmak değil,
bulunduğu yerin bilincinde olmaktır;
aynı şekilde, yolda olmak değil,
yürüdüğü yolun bilincinde olmak...
yer de, yön de, yol da bilinçlidir. (Aruoba , 1992)

Mimarlar olarak, yayaların varlığı her zaman bilinçli olan bir durumdu fakat bu durumun olanaklarını kullanırken uygulanan yöntemlerdeki hatalar ve yaklaşımlar günümüz şehirlerinin içlerini boşalttı. Burada mimari tasarım sorunun da büyük bir etkisi vardır. Tschumi'ye göre (1983) mimar tasarım sürecinde piramit fikrini kullanmaktadır. Aslında Tschumi için mimari mekanın içindeki kullanıcıların deneyimi için, labirent bir metafordur. Mimarın düşüncesi, onun zihninde labirentte yürürken içindeki yolları tahmin edebilmelidir. Bu tahminin olduğu zamanda, labirent ideal bir yapıdır. Zaman sürecinde, bu labirent piramit yapısına dönüşür fakat bu gerçekte labirenttir. Aslında labirentin içinde olanın deneyimi, mimarın kendi zihnindeki görünümünden farklıdır. Çünkü mekan fikri (piramit) ve mekanın deneyimi (labirent) arasındaki ilişki etki-tepki durumunda değildir.

Tasarım ve insanın işleyişi binayı yapma eylemiyle ilişkilidir. Aslında binanın kullanımına ve mimari mekânın deneyimlendiği duruma yönelik, işlemler de bulunmaktadır. Mimar oluşturduğu aktiviteler ile yaşama dair kurduğu örüntülerin bulunduğu yapılarla ilişkilendirmek ister. Bu yaşam deneyimini çizerken de kendi tasarımı üzerinden bu yaşam deneyimini çizer. Oysaki kullanma ve yapma eylemindeki problemleri dönüşümü ilişkilendirmek mimar için zor durumdur. Onlar

farklı aktivitelerdir. Mimari mekânı tasarlamak deneyimle alakadar değildir. Bir tanesi tasarımdaki mekânı üretmek, diğeryse onu yapıli biçimde deneyimlemektir. İlişkili olduğı düşünölen şey aslında ilişkisizdir. Bu durumu da Tschumi'ye göre bir paradoks yarattığını düşünmektedir.

Buradan hareketle kentlerimizi tasarlarken kullanmış olduğumuz fikirler, araçlar ne kadar yaşamın ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir. Tasarladığımız mekânların kullanımlarıyla olan ilişkileri ne derecede bağlantılıdır. Burada daha önce kullanılan stratejilerin olanaksızlığı karşısında kullanılabilecek olan terminoloji “taktik” ve “senaryo” olarak ele alınabilir.

De Certau (2008) için strateji; bir istek öznesi ile bir erk öznesinin belli bir çevreyle yalıtılmasıyla oluşın güç ilişkilerinin ölçölüp tartılmasıdır. Strateji uygulaması, her şeyden önce belli bir alanın varlığını gerektirir. Bu alan, ilişkilere, belirgin biçimde dıştan bakılabilecek bir idareyi mümkün kılan, bu idarenin zeminini oluşturan alandır. Politik, ekonomik ya da bilimsel bir akılcılık işte bu strateji üzerine kurulur. Taktikteyse; tam tersine ne bir aidiyet üzerinden, ne de ötekinin, görünür bir bütönlük olarak ayırt edilmesini sağlayan bir sınır üzerinden hesaplanabilir. Taktik, uygulama alanı olarak sadece ötekinin alanına sahiptir. Taktikler ötekinin alanına, bu alanı bütünüyle kapsamadan, bu alana belirli bir mesafede kalmayı da başaramadan yavaş yavaş, parça parça sızır. Taktik sahip olduğı avantajları toparlayabileceğı, daha fazla yayılmak için kendini ayarlayabileceğı bir merkezden, bir zeminden yoksundur. Aidiyet, mekânın zamana karşı zaferidir. Aksine, taktik, mekânsız olduğı için, zamana bağımlıdır ve kendi çıkarına kullanılabileceğı olasılıkları yakalamak için sürekli tetiktedir. Taktik, kazançlarını muhafaza edemez. Sürekli olarak olaylarla oynamak ve bunları fırsata çevirmek durumundadır. Sonuç olarak, zayıf olan kendisine yabancı, kendinden olmayan güçlerden çıkar sağlamak için sürekli çabalayandır. Zayıf olan, birbirinden ayrıışık olan öğeleri bir araya getirerek, elverişli anlar yaratır ve bu güçlerden gerekli çıkarı sağlamaya çalışır.

Kentliler, kentteki yaşamın önemli bir parçasıdır. Mimarlık için yaşam yerine, yaşam için mimarlık olmalıdır. Eğer bu yaşantıyla bütünleşir ise içinden bazı çıkarımlar yapılabilir. Sıkı kuralların olduğı oyunların yerine, oyunun kurallarının oynayanlarının belirlediğı önceden senaryosu yazılmamış bir film olabilir. Mimarlık türlü senaryoları barındıran, bu senaryoların mekân ve zamanı dönüştürdüğü ortamlar yaratacaktır.

Tanyeli (1999), Behruz Çinici'nin doğaçlamacı yöneliminin ardındaki durumu, stratejiler üretmek yerine, sürekli taktik kararlar vermeye yeğler. Mimari strateg, ana eylem kararlarını verdikten sonra, ortaya koyduğu stratejinin farklı pek çok durumda geçerli olduğu beklentisiyle çalışabilir. Oysa taktisyenin böyle bir olanağı yoktur. O sürekli olarak ardışık eylem kararları alarak kendi yaratım sürecinin içinde devinir durur.

Yaya, kentin topografyasını ortaya çıkaran, kent ve birey arasında içli dışlı bir konum sağlayan durumlardan bir tanesidir. Yürüyüşler sayesinde kent mekânı çalkalanır ve de bulanır. Bu bulanma durumu sayesinde alınan eylem kararları da kendi zaman ve mekân süreci içerisinde dönüşüm olanağı sağlamaktadır. Kentlerin dokularındaki yenileme eylemi yaşanabilir ortamları da beraberinde getirir.

Yürüme eyleminin tetiklediği algısal durumlar sayesinde beden önceki dönemde düştüğü nötr durumdan sıyrılarak, beden hareketinin başka süreçlerde değişimlere neden olduğu bir çevre şekillenmeye başlayabilir. Bu etkileşim ağında birey(beden) çevresiyle bölünmez bir bütündür.

Kente ait deneyimimiz kısmi bakış açılarımızdan, parçalı ve tamamlanmamış durumlardan oluşur. Sabit görünümünün yerine kent dokusu içinde kuşbakışı açıların ötesinde parçasal görünimleri içerir. Çoklu derinlikler (perspektifler) kentin içerisindeki hareketi sağlayarak bir anlamda sonsuz kentsel birleşmeleri sağlar. Aslında kentlerin aydınlanmasındaki bu fikir, şehrin içerisinde farklı hareket etmelerin evrimleşmesinde yatmaktadır. (Holl, 1994)

Burada başka bir noktada biyolojik olarak insanın duyularının algılaması ve bunları belli bir işlemde geçirmesi için ortalama saatte 5 km hızda olması gereklidir. Bu durumda çevresindekilerle daha yakın ve sıkı bir ilişki içerisinde olmaktadır ve bu hız yürüme hızına karşılık gelmektedir. Günümüzde araba, tren gibi ortalama saatte 75 km olan hızlarda hareketlerde çevremizdeki binaların bilgilendirici panolarının boyutunun büyümesi, detayları daha sade olmak durumunda kalmaktadır. Bu da beraberinde algılanan durumun daha yüzeysel bir hal almasına sebep olmaktadır.

Yürüme halindeyken duyularımızın tetiklediği etrafımıza dâhil olmuş oluruz ve dünyayla olan bütünlüğümüzü sezmiş oluruz. Bu katılım ve müdahil olma süreci, bireyin aktif bir rol üstlenerek yaşamın içinden gelen bir kavrayıştır. Buradaki yaşam gündelik yaşamın içinden gelmiştir. Mimarlığın bir temsil aracından öte gerçek

yaşamda değen ayaklarını bulabilmektir. Mimar, yaratma eylemi içindeyken bulunduğu durumu sorgulayan, eleştiren ve bunlara karşı tepki verendir. Bu karşı çıkışlarda karar verici ya da tayin edici rolünden sıyrılarak, mevcut oluşlardaki ilişkisizlikleri, bir aradalıkları görebilmelidir. Yaşam kendi cevaplarını deneme yanılma yoluyla zaten bulabilmektedir. Gecekondu, balkonların içeri alınması, haftalık semt pazarları ve sokak satıcıları tüm bu ihtiyaçların karşılığında kentlinin kendi ifade alanları değil midir? Bizim yaşam aktivitelerini belirlediğimiz çeşitli kabuller, hayatın karmaşıklığını ve esnekliğini nasıl karşılayabilir?

Mimarlık eylemini bir tasarım eylemi olarak düşünmek yerine bunu bir tür müzakere olarak almak gerekir. Tek taraflı bir gösterici ya da belirleyen kişi olmak sadece kendi kendini kandırmaktır.

Kentlerin anlaşılmasında, yayanın farklı bir söylem getireceği, yukarıdan yapılan analizler ve araştırmaların yerine yaşamın içinden gelen ve sokak ölçeğindeki durumlardan faydalanarak yapılacak çalışmalar sayesinde şehirde yaşayanların kendilerini ifade edebilecekleri demokratik ortamların var olacağı, bunun sayesinde bulunduğumuz çevreleri daha yaşanılır ve anlamlı kılacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Altay, D.**, 2004. "Minibar" ve Kentte Yeniden Tanımlanan Marjinal Mekanlar, *Arredamento Mimarlık*, **10**, 65-69.
- Artun, A.**, 2004. Baudelaire’de Sanatın Özerkleşmesi ve Modernizm, *Modern Hayatın Ressamı*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Aruçoba, O.**, 2000. *Yürüme*, Metis Yayınları, İstanbul
- Ataç, N.**, 1991 *Karalama Defteri/Sözden Söze Denemeler*, Can Yayınları, İstanbul
- Aydınlı, S.**, 2003: Mimarlığı Anlama, Kaynağa Ulaşma ve Özü Yakalama, *TOL dergisi*, Sayı: bahar / yaz, 2003, pp. 54-60
- Aydınlı, S.**, 2004.Estetik: Öznel Bir Beğeni mi, yoksa Nesne / Çevresel Değerler Temsili mi? , *Etik-Estetik*, Der. Şentürer, A., Ural, Ş., Berber, Ö., Uz Sönmez, F., Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 146-155
- Baudelaire, C.**, 2004. *Modern Hayatın Ressamı*. (çev. Ali B.) İletişim Yayınları, İstanbul.
- Benjamin, W.**, 2004. *Pasajlar* (çev. Ahmet Cemal) Yapı Kredi Yayınları, Kazım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi, İstanbul
- Berman, M.**, 1994. *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor*, Modernite Deneyimi. (çev. Altuğ Ü., Peker B.) İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bilgin, İ.**, 2001. Maddenin Yoğunluğu “Peter Zumthor Profili”, *Arredamento Mimarlık Dergisi*, **4** , 59-68
- Borden, I.**, 2001. *Skateboarding, Space and the City: Architecture and the Body*, Berg Publisher, Oxford.
- Calvino, I.**, 1972. *Görünmez Kentler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002.
- Careri, F.**, 2007. *Land&ScapeSeries: Walkscapes, Walking As An Aesthetic Practice*, Gustavo Gili, Barcelona

- Certau, M. D.,** 2008. *Gündelik Hayatın Keşfi-1 Eylem, Uygulama, Üretim Sanatları.* (çev. Lale Arslan Ö.) Dost Kitapevi Yayınları, İstanbul.
- Cullen, G.,** 1961. *The Concise Townscape*, The Architectural Press, London
- Debord, G.,** 1960. Durumcular, Uluslararası Manifesto, 20. Yüzyıl Mimarisinde Program ve Manifestolar, (çev. Yavuz, S.), Ed. Conrads, U., 1991, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı, Maya Matbaacılık, 150-151
- De Landa, M.,** 2006. *Çizgisel Olmayan Tarih Bin Yılın Öyküsü*, Metis Yayınları, (çev. Kılıç, E.) İstanbul
- Dervişoğlu, E.,** 2008, Mekan ve Beden İlişkisi: Mekanın Bedenle Kavrayış Üzerinden Değerlendirilmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bil. Enstitüsü, İstanbul
- Erdemci, F.,** 2005. Yaya Sergileri Mini Kataloğu, İstanbul.
- Harmanşah, Ö.,** 1998. Mekansal Hikayeler: Kentin Kalbine Yürüyüş, *Mimarlık*, 272, 70-75.
- Harvey, D.,** 2003. *Postmodernliğin Durumu*, Metis Yayınları, (çev. Savran, S) İstanbul.
- Holl, S.,** 1994. Question of Perception – Phenomenology of Architecture, *A+U*, Ed. Holl, S., Perez-Gomez, A. & Pallasmaa J., July, Special Edition, 39-46
- Kasinitz, P.,** 1995. *Introduction, Metropolis, Centre and Symbol of Our Times*, Ed. Kasinitz, P., MacMillan Pres, Hampshire, London
- Le Breton, D.,** 2003. *Yürümeye Övgü*, (çev. Yerguz, İ.) , Sel Yayıncılık, İstanbul
- Lefebvre, H.,** 1983. “From the Production of Space”, *Architecture Theory since 1968*, Ed. Hays, K. M., M.I.T Pres, Cambridge, London, 178-188
- Lefebvre, H.,** 1996. *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Lefebvre, H.,** 2003. *The Urban Revolution*, University of Minnesota Press, USA.
- McDonough, T.,** 2004. Taşkın Paris:Paranoyak-Eleştirel Bir Eylem Olarak Haritaya Dökme, (çev. Balca E.), *Art-ist Güncel Sanat Dergisi*, 1, 148-168

- Merlau-Paunty, M.**, 2002. Selection from Phenomenology of Perception, “*Vision and Mind*”, Ed. Noe, A. & Thompson, E., M.I.T Pres, Cambridge, London, 15-34
- Merlau-Paunty, M.**, 2008. *Algılanan Dünya*, Metis Yayınları, (çev. Aygün Ö.), İstanbul
- Nietzsche, F.**, 2006. *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, Kitap Zamanı, Ankara
- Norberg, C. S.**, 1971. *Existence, space & Architecture*, Studio Vista, London
- O’Connor, J. & McDermott, I.**, 1997. The Art of Systems Thinking: Essential Skills for Creativity and Problem Solving, Thorsons, London
- Pallasmaa, J.**, 2005. *The Eyes of the Skin Architecture and the Senses*, Wiley-Academy, London
- Perez-Gomez, A.**, 1983. “Introduction to Architecture and the Crisis of Modern Architecture”, *Architectural Theory Since 1968*, Ed. Hays, K. M., M.I.T Pres, Cambridge, London, 2-35
- Rush, F.**, 2009. *On Architecture (Thinking in Action)*, Routledge, New York
- Seamon, D.**, 2003a: Duyguları Açmak: Fenomenoloji, Çevresel Deneyim ve Yer Yapmak, *TOL dergisi*, (çev. Serim S.), **Bahar / Yaz, 2003**, 33-35
- Seamon, D.**, 2003b: Fenomenoloji, Yer, Çevre ve Mimarlık: Literatürün Değerlendirilmesi, *TOL dergisi*, (çev. Serim S.), **Bahar / Yaz, 2003**, 36-53
- Sennett, R.**, 2008. *Ten ve Taş : Batı Uygarlığında Beden ve Şehir*, Metis Yayınları, (çev. Birkan T.), İstanbul
- Simmel, G.**, 2004. *Modern Kültürde Çatışma*, İletişim Yayınları, (çev. Bora T., Kalaycı N., Gen E.), İstanbul
- Sönmez, N.O.**, 2004, Durumcular Muhalefet İçin Bir Mimarlık, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bil. Enstitüsü, İstanbul
- Şentürer, A.**, 2004. Estetik Bugün (ve Türkiye): Kötü Taklit, Gerçeklik, Yenilik, *Etik-Estetik*, Der. Şentürer, A., Ural, Ş., Berber, Ö., Uz Sönmez, F., Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 166-183

- Tanyeli, U.,** 1999. Bireyselliği Vareden Doğaçlama, *Mimarlıkta Doğaçlama ve Behruz Çinici*, Boyut yayıncılık A.Ş., İstanbul.
- Tschumi, B.** 1983. The Architectural Paradox, *Architectural Theory Since 1968*, Ed. Hays, K. M., M.I.T Pres, Cambridge, London, 218-228
- Url-1**<<http://blindflaneur.com/?p=1484> >, alındığı tarih: 20.12.2009
- Url-2**<http://www.ideayayinevi.com/Kuram_ve_kilgi/Kavramlar/kavramlar_01.htm>, alındığı tarih 20.12.2009
- Url-3**<http://www.banksy.co.uk/outdoors/horizontal_1.htm >, alındığı tarih: 20.12.2009
- Url-4**< <http://www.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=34231> >, alındığı tarih: 20.12.2009
- Url-5**< <http://www.flickr.com/photos/carlosar2000/3852853998> >, alındığı tarih: 20.12.2009
- Url-6**< <http://post-traumaticurbanism.com/?paged=2>>, alındığı tarih: 20.12.2009
- Url-7**<<http://www.iaacblog.com/2008term01/course03/?paged=2>>, alındığı tarih: 20.12.2009
- Url-8**< http://www.datamed.com.tr/ornek_pacs.html>, alındığı tarih: 20.12.2009
- Url-9**<<http://ridvankaraaslan.blogcu.com/YASAM+VE+KENT>>, alındığı tarih: 20.12.2009
- Url-10**<http://www.g-lau.com/g-lau.com/Thoughts/Entries/2009/11/12_De-Humanizing_Humans_-_Part_3.html >, alındığı tarih: 20.12.2009
- Yürekli, F. ve H.,** 2004. “Mimarlıkta ‘Yeni’ Nedir?”, *Mimarlık Bir Entelektüel Enerji Alanı* içinde, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

EKLER

EK 1- Yaya Hakları Bildirgesi

Biz yayalar, kent nüfusunun büyük çoğunluğunu meydana getiren ve toplumun her kesiminden gelen bir kitleyiz. Bebekler, çocuklar, çocuklular, hamileler, yaşlılar dâhil, her yaştan insandan, çeşitli sakatlıkları olanlardan, herhangi bir biçimde yük taşıyanlardan oluşan bir topluluğuz.

İNSANA VE ÇEVREYE DOST ULAŞIMI

Yayalık, diğer insanlara ve çevreye hiçbir zarar vermeyen, insanın kendi sağlığına da katkıda bulunan bir ulaşım biçimidir. İnsanın kendi enerjisi dışında kaynak tüketmediği için havayı kirletmemesi, park ederek alan işgal etmemesi ve diğer yayalara zarar verme riskinin sıfır olması, çevresine dost bu ulaşım biçiminin ayırt edici nitelikleridir. Ayrıca toplumsal ilişkiyi de kolaylaştırma ve sıkılaştırma olanakları sunmaktadır.

Bu esnek ve insancıl ulaşımı seçen bizler, ne yazık ki, kentlerde korumasız durumdayız ve son yıllarda, giderek daha fazla zarara uğratılmakta, köşeye kısıtılmaktayız.

YÜRÜMÜYORUZ SÜZÜLÜYORUZ

Motorlu araç sayısının her gün hızla artması ve bu artışla oranlı gelişmeyen altyapı, bir yandan motorlu araç trafiğini kilitlenme noktasına getirirken, diğer yandan, yaya haklarına tecavüzü olağanüstü ve dayanılmaz boyutlara ulaştırdı.

Yayaların, motorlu araçlar karşısında yalnız, gasp edilmiş hakları bakımından savunmasız bırakılmaları, çok büyük bir haksızlıktır.

Bu sorunun yaratılmasında hiçbir sorumluluğumuz olmadığı halde, ortaya çıkan durumdan ötürü anında ve fiilen cezalandırıyoruz, haklarımız kısıtlanıyor.

Kentlerin yaya kaldırımlarında, özellikle kent merkezlerinde ve akşamları mahalle içlerinde artık yürüyemiyor, araçların ve engellerin arasından adeta süzülüyoruz.

ÇÖZÜMSÜZLÜK SARMALI

Trafik kördüğümüne getirilen çözümler, hep motorlu araç trafiğini rahatlatmaya yönelik oldu. Oysa bu çözümlerin hepsi, sorunu ortadan kaldıracığına daha da çözümsüzleştiriyor.

Yapılması gereken, motorlu araç yerine alternatif ulaşım sistemlerini ele alan ve yayaları gözetken önerilerin kamuoyunda tartışılması ve gerçekleştirilmesidir.

Biz yayalar,

Bu eşitsiz ve haksız durumu neredeyse kanıksadık; yayalık haklarımızı talep etmeyi ve korumayı unuttuk.

Yaya Hakları Bildirgesi'ni

Yayalık haklarımızı hatırlamak, hatırlatmak, gündeme getirmek, savunmayı kolaylaştırmak ve genişletmek amacıyla, yurttaşların bu konudaki inisiyatiflerinin gelişimine katkıda bulunmak üzere hazırladık.

Daha adil ve eşitlikçi bir yapıda, kentsel ekolojiye olumlu katkılarımızla, yayalar olarak haklarımızı elde edeceğimize inanıyoruz.

Bu Bildirge ile,

Yaya haklarının tanımlanması, sahiplenilmesi, fiilen tanınması ve uygulanması için somut bir çerçeve ilan edilmektedir.

YAYA KALDIRIMLARI YAYALARINDIR

Bu nedenle;

- Bütün yerleşim merkezlerinde, örgün ve yaygın yaya kaldırımı ağının bulunması, en temel yaya hakkıdır.
- Bütün yerleşim alanlarında yaya kaldırımının yapımı zorunludur.
- Araçlar, yaya kaldırımına park edemez.
- Kaldırımlar üzerindeki bütün fiziki ve toplumsal engeller, serbest yürüyüşü aksatmayacak biçimde düzenlenir.
- Yayaların egzoz gazlarıyla zehirlenmemesi, gürültüyle rahatsız olmaması, üzerlerine çamur, toz ve benzerlerinin sıratılmaması için önlemler alınır.

KENT MERKEZİ YAYA BÖLGELERİNİDİR

Bu nedenle;

- Toplu taşıma dışındaki araçlar, merkeze girmekten özenle kaçınır.
- Yaya bölgeleri, giderek bütün merkezi kapsayacak biçimde genişletilir.

- Yaya bölgeleri, her türlü motorlu araçtan, kesinlikle arındırılır.
- Yayalar, bu bölgeleri, kentsel etkileşim, kültürel etkinlik ve alış-veriş için özgür bir biçimde kullanırlar.

YAYA GEÇİTLERİNDE ÜSTÜNLÜK, MUTLAK OLARAK YAYALARINDIR

Bu nedenle;

- Yayaların gereksindiği kadar sık, yaya geçidi sağlanır.
- Yaya geçitleri işaretlenir ve buraları, hiçbir biçimde, araçlar tarafından işgal edilemez. Yayalar için yeşil ışık süresi, gerekli yürüme süresine göre ayarlanır.
- Zemin katı yayalarıdır. Genel kural olarak, yayalar, üst ve alt geçitlere zorlanamaz.

HERKESİN, İSTEDİĞİ YERE, YAYA YOLLARINDAN GİTME HAKKI VARDIR

Bu nedenle,

- Kentlerde, motorlu trafik altyapısından tamamen ayrı, sırf yayalar için, özel yollar yapılır.
- Her çocuğun, okula, yaya yolundan güvenlik içinde gitmesi sağlanır.
- Kent yönetimi, yaya yolunu hizmet ve tesislerle donatır.
- Yaya yoluna paralel, bisiklet yolları yapılır.
- Yaya ve bisikletli ulaşımı, kitle haberleşmesi ile ve diğer özendiricilerle desteklenir.

KENT YAŞAMININ GERÇEK SAHİPLERİ YAYALARDIR

Bu nedenle;

- Yayalık, insanlar arası etkileşimi artırıp kentsel kültüre katkıda bulunduğu için, desteklenir ve özendirilir.
- Yayalar, yerel yönetimlerle birlikte, yayalık haklarını savunabilecek, şikayetlerini iletecek bir örgütlenme geliştirir.
- Trafikle ilgili kararlar ve polisler, yayaların haklarını da gözetir ve korurlar.

- Yaya altyapısının, gece-gündüz bakımını, temiz ve aydınlık tutulmasını, onarılmasını, bitki ve ağaçlarla görsel çekiciliğinin sağlanmasını, yayaların katkılarıyla, yerel yönetimler yapar.

Ve yayalar,

- Kaldırımlar, yaya bölgeleri, yaya yolları, yaya geçitleriyle ilgili kararların alınmasına katılmak hakkına sahiptir.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Nevzat Efe Çelimli

Doğum Yeri ve Tarihi: Adana / 31.08.1981

Adres: Manavkuyu Caddesi Emo Apt. 251 Sk. No:33 D:1 Bayraklı/İZMİR

Lisans Üniversite: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü